

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชา ศิลปะกับการแต่งกายตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)นี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. การเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
3. การจัดการเรียนการสอน และความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการสอนกับเนื้อหาวิชา
4. ศิลปะกับการแต่งกาย
5. การพัฒนาเนื้อหารายวิชา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิชาศิลปะ ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533นั้นสามารถจัดการเรียนการสอนได้ใน 2 ลักษณะ คือ 1. เป็นวิชาเลือกเสรี 2. จัดเป็นวิชาบังคับเลือกแทนวิชาในกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้เลือกเรียน 6 หน่วยการเรียนรู้ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงในส่วนที่เป็นวิชาเลือกเสรี

วิชาเลือกเสรีนั้นจะมีความแตกต่างจากวิชาบังคับเลือกในแง่ที่ว่า วิชาบังคับเลือกจัดให้เพื่อปูความรู้พื้นฐาน มุ่งเน้นความรู้ ความเข้าใจและความชื่นชม ซึ่งสนองกับความสามารถของนักเรียนโดยทั่วไป ส่วนวิชาเลือกเสรีนั้น จะเป็นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ หรือความถนัดและความต้องการของแต่ละคน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน และเสริมสร้างอุปนิสัยของผู้เรียน(กรมวิชาการ,2535) โดยเฉพาะนักเรียนที่มีความถนัดทางศิลปะเป็นพิเศษ และมีความสนใจจะฝึกทักษะทางศิลปะแขนงต่างๆอย่างกว้างขวาง ก็จะสามารถเลือกเรียนในวิชาเลือกเสรีในกลุ่มรายวิชาศิลปะได้

ซึ่งวิชาศิลปะในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นี้ ได้กำหนด จุดประสงค์ของรายวิชาศิลปะไว้ 4 ข้อ คือ

1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจทางด้านศิลปะ
2. เพื่อให้มีลักษณะในการแสดงออกอย่างเสรี โดยอาศัยศิลปะเป็นสื่อ
3. เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ มีความนิยมชมชื่นในศิลปะวัฒนธรรมไทยและสากล มีนิสัยที่ดีในการทำงาน
4. เพื่อนำความรู้และความถนัดทางศิลปะ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

โดยมีการจัดรายวิชาไว้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ทักษะศิลป์ มี 40 รายวิชา คือ ศ.011 - ศ.0140

กลุ่มที่ 2 ดนตรี - นาฏศิลป์ มี 30 รายวิชา คือ ศ.021 - ศ.0230

กลุ่มที่ 3 ศิลปะการละคร มี 12 รายวิชา คือ ศ.031 - ศ.0312

จากกลุ่มที่ 1 ทักษะศิลป์ มี 40 รายวิชา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัด ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 6 ประเภทรายวิชา ดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ศิลป์ มีจำนวน 4 รายวิชา คือ รายวิชาศิลปนิยม 1 และ 2 เป็นรายวิชาบังคับสาย รายวิชาศิลปพื้นบ้าน 1 และ 2 เป็นรายวิชาบังคับเลือก
2. จิตรกรรม มีจำนวน 4 รายวิชา คือ การเขียนภาพ 1-2-3-4
3. ประติมากรรม มีจำนวน 2 รายวิชา คือ การปั้น 1 และ 2
4. ภาพพิมพ์ มีจำนวน 4 รายวิชา คือ การพิมพ์ภาพ 1-2-3-4
5. การออกแบบ มีจำนวน 8 รายวิชา คือ ศิลปะกับการตกแต่ง 1-2-3-4 ศิลปะกับการแต่งกาย 1 และ 2 การออกแบบ 1 และ 2
6. ศิลปะประดิษฐ์ มีจำนวน 18 รายวิชา เช่น ศิลปะประดิษฐ์ 1 และ 2 การแกะสลัก 1 และ 2 เครื่องดิน เครื่องไม้ เครื่องเป็ลือกหอย ฯลฯ (หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ,2533)

โดยรายวิชาดังกล่าวข้างต้นเป็นรายวิชาเลือกทั้งสิ้น ซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรายวิชา ศิลป
นิยม 1 และ 2 เป็นรายวิชาบังคับเลือก รวม 4 หน่วยการเรียน และผู้เรียนจะต้องเลือกเรียนรายวิชา
เลือกเสรีจำนวน 4 รายวิชา รวม 8 หน่วยการเรียนจาก 40 รายวิชาที่กล่าวมาข้างต้น

ซึ่งรายวิชาทั้ง 40 รายวิชา ล้วนเป็นรายวิชาที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งสิ้น กล่าวคือ ผู้
เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและ
เอกชน และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้ เช่น เมื่อเรียนราย
วิชาศิลปะกับการแต่งกายแล้วผู้เรียนสามารถออกแบบเครื่องแต่งกายให้ตนเองและผู้อื่นได้ และ
สามารถนำความรู้ที่ได้นำไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทั้งของภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเรียนการสอนศิลปศึกษา

"การสอน" ในภาษาอังกฤษนิยมใช้กันมากอยู่ 2 คำ คือคำว่า "Teaching" กับคำว่า "Instruction" ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันโดยนักปรัชญาการศึกษาได้อภิปรายคำว่า "Teaching" หมายถึงอิทธิพลของครูทางด้านการกระทำด้วยวาจา และด้านอารมณ์ที่มีต่อผู้เรียน ยังผลให้ผู้เรียนได้รับอิทธิพลด้านการกระทำ ด้านวาจา และด้านอารมณ์ นั่นคือการเปลี่ยนแปลง (Kneller, 1971) ส่วนคำว่า "Instruction" นั้น Gagne & Briggs, (1979) ได้ให้ความหมายว่าเป็นชุดเหตุการณ์นอกตัวผู้เรียน ซึ่งได้สร้างขึ้นและนำมาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ภายใน ตามความหมายดังกล่าวจะพบว่า "Teaching" เป็นเหตุการณ์ย่อยเหตุการณ์หนึ่ง ในชุดของเหตุการณ์ที่เรียกว่า "Instruction"

จอยซ์ และ เวลส์ (Joyce and Weil, 1972) กล่าวว่า "Teaching" เป็นกระบวนการที่ครูและนักเรียนสร้างสภาพแวดล้อม สร้างค่านิยมและความเชื่อมั่นต่างๆรวมกัน

แมคโดนัลด์ (Macdonald, 1965) ได้กล่าวถึงความหมายของการสอนรวมถึงคำที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบ ดังนี้

Curriculum หมายถึง แผนสำหรับการกระทำ หรือการปฏิบัติต่อไป

Instruction หมายถึง แผนการนำมาปฏิบัติ ซึ่งรวมทั้งสภาพการเข้าการเรียนการสอนทั้งหมด

Teaching หมายถึง พฤติกรรมของครู ที่ต้องตั้งใจให้สิ่งเร้ากับผู้เรียน ในการสอนครั้งหนึ่งๆซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ "Instruction"

Learning หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

เสิร์มศรี ไชยศรี (2528) กล่าวว่า การสอนที่เป็นระบบต้องมีแผนการสอน เป็นกระบวนการ หรือ การปฏิบัติการสอนเป็นการสร้างสถานการณ์แวดล้อมที่เร้าผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง และ สุทิน เนียมพลับ (2525) ได้กล่าวถึงการสอนไว้ว่า ความหมายของการสอนนั้นกว้างขวางออกไปตามหลักปรัชญาการศึกษา การเรียนรู้ (Learning) กับการสอน (Teaching) จึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันจนไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ การเรียนรู้ก็คือกระบวนการที่บุคคลได้เจริญงอกงามขึ้นทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยรู้จักผิด

ขอบชีวิต สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อดำรงตน ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม ปัจจุบัน ส่วนการสอนหมายถึงกระบวนการต่างๆที่กระทำหรือส่งเสริม หรือ การอำนวยความสะดวกให้บุคคลได้เจริญงอกงาม โดยความหมายทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถปรับตัวเองให้ชีวิตมีความสุข

นอกจากความหมายของการสอนดังที่ได้กล่าวมา นักวิชาการศึกษายังได้ให้คำจำกัดความ ของการสอนไว้ต่าง ๆ กัน (ความหมายของการสอน อ้างถึงใน ชม ภูมิภาค,2524)ดังต่อไปนี้

1. การสอนเป็นการจัดลำดับ และจัดการเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกี่ยวกับช่องว่าง ซึ่งบุคคลพยายามจะเอาชนะ และการเอาชนะเช่นนั้น ทำให้เขาเกิดการเรียนรู้
2. การสอนเป็นความเกี่ยวข้องอันใกล้ชิด ระหว่างบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่มีวุฒิภาวะมากกว่า กับบุคคลที่มีวุฒิภาว่น้อยกว่าเพื่อให้เกิดการศึกษาแก่บุคคลที่มีวุฒิภาว่น้อยกว่า
3. การสอนเป็นการส่งทอดความรู้ จากบุคคลหนึ่งแก่อีกบุคคลหนึ่งในโรงเรียน
4. การสอนเป็นการกระทำที่มีระบบของครู เพื่อช่วยให้เกิดความละตวกแก่การเรียนรู้ของผู้เรียน
5. การสอนเป็นกิจกรรมในด้านปฏิบัติของผู้ที่เรียนรู้แล้วกระทำแก่ผู้เรียน
6. การสอนเป็นระบบของการกระทำ อันมีผู้กระทำจุดหมายปลายทางที่วางไว้ และแนวการปฏิบัติอันประกอบด้วยปัจจัย 2 จุด จุดที่หนึ่งผู้กระทำไม่สามารถควบคุมได้ อีกจุดหนึ่งผู้กระทำสามารถปรับปรุงแก้ไขได้
7. การสอนเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะวิชาชีพ มีเหตุผล และมีความเป็นมนุษยธรรมเฉพาะ ซึ่งบุคคลหนึ่งคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการในการใช้ตนเองและความรู้ของตนเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และสวัสดิการแก่คนอื่น
8. การสอนเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน นั่นคือ ขั้นวางแผนหลักสูตร ขั้นสอน ขั้นวัด และขั้นประเมินผล
9. การสอนเป็นเรื่องเกี่ยวกับการสร้าง การใช้ และปรับปรุงยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของการสอนในห้องเรียน

สุมานิน รุ่งเรืองธรรม(2522) กล่าวว่า การสอนหมายถึง กระบวนการต่างๆที่กระทำ หรือส่งเสริมอำนวยความสะดวกให้บุคคลเจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา(2525)กล่าวถึง ความหมายของการเรียนการสอนซึ่งสรุปได้ว่าเป็นการกระทำ หรือกิจกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออกมา เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามที่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ถ้าครูเป็นผู้ที่แสดงออกเรียกว่าพฤติกรรมการสอนของครู ตัวผู้เรียนแสดงออก เรียกว่าพฤติกรรมของนักเรียน

บำรุง กลัดเจริญ และฉวีวรรณ กิनावงศ์(2527) กล่าวว่า การสอนนั้นหมายถึง กระบวนการที่ครูพยายามสร้างความสัมพันธ์กับนักเรียน ในอันที่จะแนะนำให้นักเรียนมีกิจกรรมในการแก้ปัญหาทั้งเป็นกลุ่ม และรายบุคคล โดยการใช้เทคนิคที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมของเด็ก และสถานการณ์โดยทั่วไป การสอนนั้นมีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมการสร้างสถานการณ์การเรียนให้เกิดขึ้น การช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล และการประเมินผล รวมถึงการปรับปรุงการสอน ส่วนวิธีการสอน(Method of Teaching) หมายถึง วิธีการที่จะสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้เกิดแก่ผู้เรียน ดังนั้นการสอน จึงหมายถึงการสร้างสถานการณ์ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นในฝ่ายผู้เรียน

สุพิณ บุญชูวงศ์(2531)กล่าวว่า "การเรียนการสอน" ทั้งสองคำนี้สมควรเป็นกระบวนการ(Process)ที่เกี่ยวข้อง การเรียนหรือการเรียนรู้(Learning)เป็นกระบวนการที่บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเนื่องมาจากประสบการณ์(Experience)การสอนจึงเป็นการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม กล่าวได้ว่าการสอนนั้น เป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้คนได้มีประสบการณ์ที่ดี มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างราบรื่น เป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวม

จากความหมายของการสอนดังที่ได้กล่าวมา พบว่ามีความหมายที่แตกต่างกันออกไปตามความคิดเห็นของนักวิชาการศึกษา แต่ถึงอย่างไรก็ตามนักวิชาการศึกษาเหล่านั้นก็ยังมีจุดมุ่งหมายปลายทางของการสอนอันสำคัญที่คาดหวังไว้ นั่นคือความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เช่นเดียวกันแต่ที่ว่าในการสอนนั้นจะเป็นพฤติกรรมการจัดกระทำทั้งหลาย อย่างมีระบบของครูแล้ว ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆของการสอน ให้ทุกส่วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน องค์ประกอบทุกส่วนควรที่จะมุ่งหมายส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน สามารถอำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผลของการเรียนรู้ที่จะสะท้อนกลับมา มีผลต่อองค์ประกอบต่างๆที่ได้จัดกระทำไปตามกระบวนการสอน

ศิลปศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเข้าใจ ช่วยให้ความซาบซึ้งใจตนเองและสังคม เพราะศิลปศึกษาช่วยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในทุกๆด้าน และยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาของเด็กให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ และคิดค้นขึ้นใหม่ โดยมุ่งหวังให้เด็กรู้จักคิด เป็นตัวของตัวเอง และมีความสามารถในการตัดสินใจ เลือกวิถีชีวิตของตนในอนาคตได้ ดังนั้นศิลปศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านการแสดงออก การคิดริเริ่มสร้างสรรค์และดัดแปลง อันจะเป็นหนทางไปสู่การพัฒนาต่อไป และหากในสังคมใดมีประชาชนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง สังคมนั้นย่อมมีโอกาสพัฒนาก้าวไปอย่างรวดเร็ว(ศิลปชัย ชื่นประเสริฐ,2524)

วิชัย วงใหญ่ (2529) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการสอนวิชาศิลปศึกษาว่า

1. เพื่อพัฒนาศิลปนิสัยให้กับผู้เรียน เป้าหมายของการพัฒนาศิลปนิสัยผู้เรียนให้มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนทางศิลปะ การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์คือ การมีความรู้คู่กับความดี มีความงามมากกว่ามีความสามารถขาดคุณธรรม ดังที่ ริด(Read,1978) กล่าวว่า การอบรมบ่มนิสัยทางศิลปะเป็นการขัดเกลาความรู้สึกนึกคิด ใครที่ไม่ได้รับการอบรมทางด้านนี้จะเป็นคนมือเปล่า การรับรู้จะใช้สมรรถภาพ ไม่มีน้ำใจสร้างสรรค์ สติปัญญาเดิมจะครอบงำ มุ่งแต่ทำงานเรื่อยไปอย่างไม่มีจุดหมาย ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการพัฒนาศิลปนิสัยจึงเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพให้สมบูรณ์ทั้งความรู้และความดีงาม
2. เพื่อความตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์ วัตถุประสงค์การสอนศิลปะเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการรับรู้งานทัศนศิลป์ว่า เป็นสื่อความคิดความรู้สึกสัมผัสได้ด้วยตา เกิดความชื่นชม เสริมสร้างความรื่นรมย์ ความพอใจในงานศิลปะนั้นได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น ความรู้สึกสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมปิติต่องานศิลปะ
3. การฝึกฝนทางศิลปะ วัตถุประสงค์การสอนศิลปะเพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ทักษะ การจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ใช้วัสดุเพื่อการสำรวจ การทดลอง การแก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่างๆ สร้างสรรค์และแสดงออกในทางศิลปะการฝึกฝนทางศิลปะที่เหมาะสม จะเป็นพื้นฐานทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจ มีค่านิยม และมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ
4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางด้านคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความโน้มเอียงไปในเรื่องความรักความสวยงาม ต้องการแสดงออกถึงการ

สร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก การจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนรู้การสอนที่ น่าสนใจ การสร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างคุณลักษณะค่านิยมทางศิลปะ เพื่อตอบสนองความต้องการ การเกี่ยวกับความรู้สึกด้านความงาม ที่มีอยู่ในแต่ละบุคคลได้มีโอกาสพัฒนาไปในทิศทางที่พึง ประสงค์

5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ วัตถุประสงค์ ของการสอนศิลปะเพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะ แสดงความสามารถ ความสนใจและแสวงหาลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล การพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และ ปลุกฝังรสนิยมทางศิลปะที่ดี ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันรวมทั้งใช้เวลาว่างในทาง สร้างสรรค์

6. เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีในแต่ละบุคคล การพัฒนาผู้ เรียนให้มีศิลปนิสัยได้แก่ การมีบุคลิกภาพที่ดี มีจิตใจละเอียดอ่อน ประณีต มีสุนทรีย์ยะ สามารถ ติดต่อสื่อสาร รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำรงชีวิตที่เรียบง่ายและมีจุดมุ่งหมายที่สร้างสรรค์ การจัดประสบการณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็น เพราะเป็นสิ่งที่ มีคุณค่า มีความหมายต่อผู้เรียน จากข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์มนุษย์ใช้รูปภาพเป็นสื่อในการ บันทึกเหตุการณ์ ความเชื่อและความนึกคิดต่างๆไว้บนผนังถ้ำ รวมทั้งประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการ การคิด ประดิษฐ์ตัวอักษรได้ใช้สัญลักษณ์แทนความหมายเช่นเดียวกัน ซึ่งแสดงว่าภาษาศิลปะเป็น ภาษาที่เกิดก่อนภาษาใดๆในโลก ปัจจุบันนี้มีภาษาพูดภาษาเขียนใช้กันในประเทศต่างๆ แต่ภาษาก็มี ข้อจำกัดไม่สามารถอธิบายและทดแทนภาษาศิลปะได้ทั้งหมด ภาษาศิลปะที่ใช้ร่วมกันคือ สุนทรีย์ภาพ หมายถึง ความสวยงามตรงตามที่ซึ่งใจและกินในมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนสามารถ รับรู้สัมผัสความงามได้ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2530) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษา ดังต่อไปนี้

1. เราต้องแยกให้ได้ว่าศิลปะของเด็กต่างกับศิลปะของศิลปิน แต่ไม่สามารถแยกได้ ความสับสนทางความคิด ความเชื่อหรือการปฏิบัติจะเกิดขึ้นอย่างมาก

2. ในปัจจุบันการประกวดแข่งขันเป็นการเติบโตอย่างมาก อย่างไรก็ตามการประกวด หรือการแข่งขันเป็นส่วนประกอบของการเรียนทางศิลปศึกษา ดังนั้น ประเด็นหลักจึงไม่ใช่การแข่งขัน

3. ศิลปะศึกษาในระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาที่ไม่ได้เน้นวิชาชีพ ที่ผลิตเด็กออกไปเป็นศิลปิน แต่เราจะไม่ปฏิเสธการเป็นศิลปินของเด็กในอนาคต เราต้องมองวิชา ศิลปะศึกษาเป็นวิชากระตุ้นให้เด็กรู้คุณค่าหลายๆด้านในตัวเขา

4. การสอนศิลปะศึกษาที่เน้นด้านความรู้ และทัศนคติที่เป็นความรู้พื้นฐานทั่วไป การสอน ศิลปะศึกษาในระดับประถมและมัธยม เรื่องของทัศนคติที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญ หลังจากนั้นอาจจะ เน้นทักษะ หรือในแง่ของความรู้ก็จะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง สาเหตุที่ทัศนคติมาก่อนเพราะห้ามองย้อนหลัง ไปอีกจะพบว่า สังคมไทยเราไม่จำเป็นที่จะต้องให้ทุกคนปฏิบัติงานศิลปะทั้งหมด แต่ทำอย่างไรที่จะ ให้เด็กเหล่านี้ หรือประชาชนในอนาคตนั้นมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะในฐานะผู้บริโภคที่ดีเป็นประการ สำคัญ

5. เมื่อพูดถึงกิจกรรมศิลปะศึกษาในระดับประถมและมัธยม เราต้องทำความเข้าใจร่วม กันว่า กิจกรรมศิลปะศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงกิจกรรมในเชิงปฏิบัติแต่เพียงอย่างเดียว เพราะความจริง แล้ว ถ้าเรามองในแง่ของการพัฒนาประสาทสัมผัสในตัวเด็กในแง่ความรู้ต่างๆ ก็น่าจะกินความกว้าง กว่านั้น นอกจากการปฏิบัติด้วยมือ การดูด้วยสายตา หรือโสตประสาทอื่นๆ น่าจะนำมารวมในวิชา ศิลปะศึกษา เช่น นำผลงานดีๆมาให้เด็กดูแล้วคุยกัน ถือว่าเป็นกิจกรรมศิลปะได้หรือไม่

ทิตินา แชมมณี(2526:111) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนศิลปะศึกษาควรยึดหลักการ หรือแนว ทางในการสอนศิลปะศึกษา เพื่อให้ตอบสนองตามจุดประสงค์ดังนี้

1. ครูควรศึกษาแผนล่วงหน้าทุกๆแผนเสียแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อจะได้วางโครงการจัด ลำดับแผนตามความเหมาะสม และได้จัดเตรียมสื่อการเรียนได้ทัน

2. ครูควรปรับแผนการสอนแต่ละแผนให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น หรือเหตุการณ์ที่ประสบ อยู่ หรือจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลิน และท้าทาย ความคิด และการแสดงออกของนักเรียนไม่ยึดทฤษฎีและกฎเกณฑ์มากเกินไป

3. ครูควรให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเองมาก ที่สุด

4. ครูควรสร้างบรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเองกับนักเรียน แสดงความพอใจในตัวนัก เรียนให้ทั่วถึงกัน พยายามให้นักเรียนทำงานอย่างอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลิน ให้นักเรียนใช้ความ คิดของตนเอง ไม่บังคับให้นักเรียนวาดภาพ หรือทำงานตามครบทุกอย่าง และช่วยจัดสภาพห้อง เรียนให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นบ้าง เพื่อส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

5. ครูที่งะลึกอยู่เสมอว่า การสอนศิลปะศึกษาในระดับโรงเรียนไม่ได้มุ่งให้นักเรียนเป็นศิลปิน แต่เป็นการมุ่งปูพื้นฐานให้นักเรียนมีความสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำศิลปะมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและรสนิยมที่ดี

6. ครูควรเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกงานให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น โดยพยายามหลีกเลี่ยงการเสียเงินซื้อให้มากที่สุด

7. ควรให้โอกาสนักเรียนที่แจ่งผลงานอภิปรายและแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน ครูควรฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ฝึกการรับความจริง มีมารยาทในการแสดงออก ฝึกให้มีความยุติธรรมและรู้จักยอมรับผลงานของผู้อื่น

8. ครูควรฝึกให้นักเรียนทำความสะอาดสถานที่ทำงาน และเก็บเครื่องมือเครื่องใช้หลังจากเสร็จงานทุกครั้ง เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักรักษาสภาพแวดล้อมและรับผิดชอบในการทำงาน

9. ในการประเมินงานด้านศิลปะนั้น ครูควรดูด้านความคิดสร้างสรรค์เป็นอันดับแรก ไม่ควรนำความสามารถของครูไปวัดกับความสามารถของนักเรียน ครูควรยอมรับผลงานที่นักเรียนทำออกมาและพึงระลึกอยู่เสมอว่า คะแนนที่ให้ไม่ใช่เครื่องตัดสินว่าถูกผิด คะแนนเป็นเพียงเครื่องมือในการเตือนหรือกระตุ้นให้นักเรียนมีกำลังใจในการทำงานและใช้ความคิด

10. ครูควรพยายามจัดแสดงผลงานของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้ชื่นชมกับผลงานของตนเองและเพื่อเป็นแนวคิดแก่ผู้อื่น นอกจากนั้นการแสดงผลงานทางศิลปะจากที่อื่นๆก็จะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นด้วย

ไอซ์เนอร์ (Eisner, 1973 : 7-16) กล่าวว่า การสอนศิลปะจะต้องไม่คำนึงถึงผลสำเร็จมากกว่ากระบวนการทำงาน เพราะกระบวนการทำงานจะนำไปสู่พัฒนาการด้านทัศนคติ ได้แก่ ความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ รสนิยมที่ดี อันเป็นเป้าหมายของศิลปะศึกษา ถึงกระบวนการทำงานและผลสำเร็จรูปเป็นสิ่งที่ครูต้องพิจารณาควบคู่กันไป

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) มีความเห็นต่อการสอนศิลปะเด็กของครูศิลปศึกษาดังนี้

1. การเรียนการสอนเป็นเรื่องของความชำนาญ หรือผลสำเร็จของงานที่จะเน้นการฝึกฝนฝีมือของเด็ก ซึ่งการสอนตามแนวทางนี้จะต้องคำนึงถึงวัยของเด็กให้มาก ไม่ควรนำไปใช้กับเด็กๆ เนื่องจากวัยและวุฒิภาวะของเด็กยังไม่พร้อม

2. การเรียนการสอนเป็นเรื่องของการเจริญเติบโต และพัฒนาการทางการเรียนรู้ ก็จะเน้นพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และวัยของเด็ก

3. การเรียนการสอนเป็นเรื่องของการรับรู้ความงาม มองศิลปะเป็นวิชาสามัญ เช่นเดียวกับ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ มุ่งให้เด็กรับรู้คุณค่าทางศิลปะ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาดังที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ในการสอนศิลปศึกษาผู้สอนจะต้องสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์โดยมุ่งพัฒนาศิลปินิสัยให้กับผู้เรียน ตระหนักและเห็นคุณค่างานในทัศนศิลป์ และส่งเสริมการฝึกฝนทักษะทางศิลปะ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องมีหลักการในการสอน เพื่อให้ตอบสนองจุดประสงค์ดังกล่าว โดยจะต้องพึงระลึกเสมอว่า การสอนศิลปศึกษาในระดับโรงเรียนไม่ได้มุ่งให้นักเรียนเป็นศิลปิน แต่เป็นการมุ่งปูพื้นฐานให้นักเรียนมีความสำนึกในคุณค่าและประโยชน์ของศิลปะ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อันเป็นเป้าหมายหลักในการสอนศิลปศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

องค์ประกอบของการสอน

ไฮแมน(Hyman,1971) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบเบื้องต้นของการสอนซึ่งได้แก่ นักเรียน ครู และเนื้อหาวิชาหรือผลการเรียน มีความเกี่ยวข้องกัน เป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวทั้ง 3 ส่วน จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ลูจันต์ วิศวรธรรานนท์(2526) ได้กล่าวไว้โดยสรุปว่า องค์ประกอบของการสอนที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างจริงจังนั้น ประกอบด้วย

องค์ประกอบแรก คือ การรู้จักผู้เรียน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอน เกิดความเหมาะสม ผู้สอนควรทำความรู้จักผู้เรียนเกี่ยวกับความต้องการ ความสามารถทางสติปัญญา ความพร้อม และความแตกต่างระหว่างบุคคล

องค์ประกอบที่สอง การวางแผนการสอน ในการวางแผนการสอนที่ดีนั้น ครูควรมีความเข้าใจระบบการเรียนการสอน ว่าประกอบด้วยการศึกษาเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การวินิจฉัยภูมิหลังของผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งการวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนเป็นขั้นตอนของระบบ การเรียนการสอนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่สาม เทคนิคในการดำเนินการสอนที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม รู้จักใช้จิตวิทยาการเรียนการสอน มีการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ประกอบกับการนำแผนการสอนมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่สี่ คือ การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการแก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องของการเรียนการสอน โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินผล จึงจะช่วยให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ห้า คือ คุณลักษณะของครูที่ดี เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้การเรียนของผู้เรียนมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการในด้านต่างๆขึ้นในตัวผู้เรียน ดังนั้นบุคลิกภาพและคุณลักษณะต่างๆของครูที่แสดงออกมาในขณะที่ทำหน้าที่สอน หรือ พฤติกรรมของครูที่แสดงออกมาในการสอนจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้

สุพิน บุญชูวงศ์(2531)ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการสอนซึ่งประกอบด้วย

1. ครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้ในการสอน ฉะนั้นครูควรจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีบุคลิกภาพที่ดี
2. นักเรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเท่ากับครูผู้สอน ทั้งครูและนักเรียนต้องร่วมมือกัน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จโดยสะดวก
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาการต่างๆ ซึ่งครูต้องจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์ มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมของการเรียนการสอน

องค์ประกอบทั้งหลายดังกล่าว จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะเป็นกระบวนการที่แยกออกจากกันไม่ได้ จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปตลอดเวลา

ไชยยศ เรืองสุวรรณ(2533)ได้เสนอแนะว่า การสอนควรได้พิจารณาองค์ประกอบเบื้องต้น 4 ประการดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียน เป็นการพิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เรียน
2. จุดมุ่งหมาย เป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
3. วิธีการสอน เป็นการกำหนดวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมิน เป็นกระบวนการประเมินผลการเรียน

การสอนเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย ผู้สอน และผู้เรียน แต่การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียน ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนการสอนขึ้น กระบวนการจะกระทำการถ่ายทอดและเชื่อมโยงมวลความรู้ การคิด การแก้ปัญหา และการปฏิบัติ จากผู้สอนผ่านกระบวนการเข้าสู่ผู้เรียน การกระทำต่างๆในกระบวนการสอน ที่มีต่อผู้เรียนก็จะปรากฏออกมาเป็นผล ดังนั้น องค์ประกอบของการสอนจะอยู่ภายในส่วนที่เป็นกระบวนการ อันได้แก่ ผู้เรียน จุดมุ่งหมาย การดำเนินการสอน และการประเมินผล

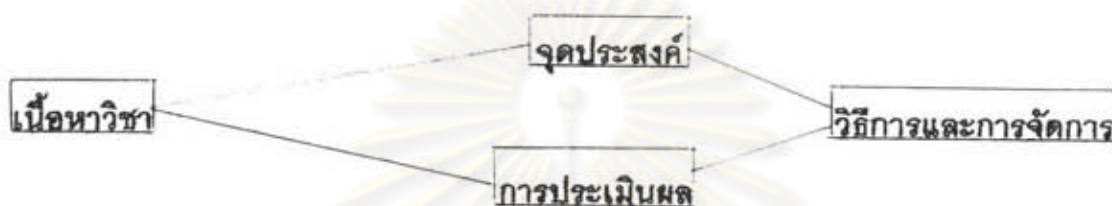
จากแนวคิดของไทเลอร์(Tyler, 1941:1)ที่เกี่ยวกับคำถามชี้แนะสำหรับการจัดการเรียนการสอน 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่ต้องการบรรลุคืออะไร
2. ประสบการณ์ทางการศึกษา ที่จัดเตรียมเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้นคืออะไร

3. จะจัดประสบการณ์การศึกษาเหล่านั้นให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่า จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ได้บรรลุแล้ว

แนวคิดของไทเลอร์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ เฮอริคและไทเลอร์(Herrick and Tyler,1950 อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์ ,2530 :83) ได้เสนอแผนภูมิความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนดังนี้

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร (Herrick and Tyler , 1950 อ้างถึงใน สงัด อุทรานันท์ , 2530 : 83)

แนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบ ของการจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรที่เสนอโดยเฮอริค และ ไทเลอร์นี้ ได้เป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนในเวลาต่อมา อาทิเช่น

ทาบา(Taba,1962:425)กล่าวถึงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนว่าควรประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชา
3. วิธีการสอนและการจัดดำเนินการ
4. การประเมินผล

กาญจนา คุณารักษ์(2527:11-14) กล่าวถึง องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน ควรจะประกอบด้วย

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหาวิชาและประมวลประสบการณ์

3. วิธีการสอน
4. วัสดุอุปกรณ์
5. กิจกรรมการเรียนการสอน
6. การประเมินผล

ตำรา บัณฑิต (2532) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบแล้ว

2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้

3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

4. ยุทธศาสตร์การสอน หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางความรู้และอื่นๆตามจุดประสงค์และจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้และวัสดุต่างๆรวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ และอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพ และประสิทธิภาพการเรียนการสอน

6. การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

องค์ประกอบการสอนเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย ผู้สอน และผู้เรียน แต่การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนการสอนขึ้น กระบวนการจะกระทำการถ่ายทอดและเชื่อมโยงมรดกความรู้ การคิด การแก้ปัญหาและการปฏิบัติ จากผู้สอนผ่านกระบวนการเข้าสู่ผู้เรียน การกระทำต่างๆในกระบวนการสอนที่มีต่อผู้เรียน ก็จะปรากฏออกมาเป็นผล ดังนั้นองค์ประกอบของการสอน จะอยู่ภายในส่วนที่เป็นกระบวนการ อันได้แก่ ผู้เรียน จุดมุ่งหมาย การดำเนินการสอน และการประเมินผล

การสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

จากหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จะพบว่าเป้าหมายของหลักสูตรยังคงเน้นคุณภาพทางบุคลิกภาพ สมรรถภาพทางศิลปะ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ เพื่อตรวจสอบความถนัด และประสิทธิภาพการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่นเดียวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมีประเด็นปลีกย่อยเพิ่มขึ้นบ้างตามความเหมาะสม แต่สำหรับเป้าหมายทางด้านสมรรถภาพทางศิลปะ ได้ย้ำให้เด่นชัดหลายประเด็น คือ

1. การสร้างสรรค์ศิลปะเน้นการแสดงออก ที่เสรี และย้ำถึงความพยายาม ในอันที่ผู้เรียนจะแสวงหาเอกลักษณ์ และศักยภาพของตนเองเพื่อที่จะสร้างสรรค์ศิลปะต่อไปในอนาคต

2. ศิลปะประเพณีไทยสากล นอกจากจะเน้นการรู้คุณค่าและการชื่นชมแล้วยังเน้นการปฏิบัติทั้งการอนุรักษ์และการสร้างสรรค์ พัฒนาสำหรับปัจจุบันและอนาคต

3. ความสามารถในการประกอบอาชีพ การศึกษาศิลปะในระดับนี้ นอกจากจะฝึกปฏิบัติและค้นคว้าหาความถนัดแล้ว ยังเน้น ถึงความสามารถในระดับหนึ่งในอันที่จะนำความรู้ความสามารถจากการศึกษาในห้องเรียนไปประกอบสัมมาอาชีพอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ , 2533)

ชลอ พงษ์สามารถ(2524) กล่าวว่า การทำความเข้าใจเฉพาะวิชา เช่นวิชา ทัศนศิลป์ ต้องศึกษาทั้งจุดประสงค์รายวิชาและเนื้อหาวิชา หลังจากนั้นจึงจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับจุดประสงค์ของรายวิชาและเป้าหมายของหลักสูตรต่อไป เป้าหมายของข้อเสนอนี้ที่ต้องศึกษาหลักสูตรก่อนอื่น เป็นเป้าหมายที่อยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า เราต้องเชื่อมั่นในหลักสูตร เชื่อว่าการศึกษาของชาติควรจะต้องมีแนวโน้มเป็นเอกภาพ และเราจะต้องไม่จัดการเรียนการสอนกันตามอำเภอใจ

นางุเจลิยว สุมาวงศ์(2513)กล่าวว่า เป้าหมาย หรือจุดประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาย่อมเป็นเป้าหมายที่เป็นผลสรุปมาจากเป้าหมายของหลักสูตร แนวคิดทางการศึกษาปรัชญาทางศิลปศึกษาและธรรมชาติของวิชาศิลปศึกษาเอง ซึ่งสามารถสรุปเป้าหมายวิชาศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยทั่วไปได้ 3 ด้าน คือ

1. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางศิลปะ เป้าหมายนี้ผู้จะเห็นได้เด่นชัด คือเมื่อผู้เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติทางด้านศิลปะ เขาย่อมมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์ศิลปะได้ระดับหนึ่งตามเอกลักษณ์ และพร้อมที่จะประยุกต์ความสามารถทางศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ศิลปะพัฒนาบุคลิกภาพเมื่อการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นการสร้างสรรค์ทางรูปธรรม การปฏิบัติงานและผลทางวัตถุย่อมมีผลต่อการสร้างคุณค่าทางบุคลิกภาพไปพร้อมกัน บุคลิกภาพในที่นี้

คงหมายความรวมถึงความซาบซึ้งในคุณค่าของความงาม พลังในการแสดงออกและสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นในตนเอง และพัฒนาให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

3. ศิลปะพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม จากสภาพของกิจกรรมทางศิลปศึกษาและการสร้างสภาพการเรียนรู้การสอนที่ดี การเรียนร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน วิพากษ์วิจารณ์ร่วมกัน ย่อมเป็นผลไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมที่เอื้อเอื้อเผื่อแผ่กัน การอยู่ร่วมกัน และการลงแรงทำงานเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมต่อไป

ฮารี สุทธิพันธ์(2533) ได้กล่าวถึงศิลปศึกษาในการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จะหมายถึงการศึกษาด้าน "ทัศนศิลป์ศึกษา" และ "ดนตรีศึกษา" ไปพร้อมกันซึ่งทัศนศิลป์ศึกษา คือ การศึกษาทางด้านทัศนศิลป์ อันหมายถึง ศิลปะที่รับรู้หรือสัมผัสได้ด้วยประสาทตา โดยทั่วไปแล้วจะหมายถึง จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม แต่ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึงการศึกษาที่เกี่ยวกับการเขียนภาพ การปั้น การแกะสลัก การออกแบบ การพิมพ์ งานสร้างประดิษฐ์ พาณิชยศิลป์ ศิลปะไทย ศิลปะพื้นบ้าน โลหะรูปพรรณ ศิลปะกับการตกแต่ง ศิลปะกับการแต่งกาย เครื่องดิน เครื่องไม้ เครื่องจักสาน เครื่องรัก เครื่องหนัง เครื่องเปลือกหอย เครื่องดักทอและย้อมสี

วิรุณ ตั้งเจริญ(2526) ได้ให้ทัศนะว่า นอกศิลปศึกษาจะเกี่ยวข้องกับศิลปะโดยตรง ยังเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและความพึงพอใจของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ การเรียนการสอนทางศิลปศึกษา จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงจิตวิทยาและมนุษย์วิทยาไปพร้อมกัน การแสดงออกและการชื่นชมต่อศิลปะของเด็ก ย่อมสัมพันธ์กับความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลทางศิลปศึกษา นอกจากจะต้องทำความเข้าใจกับวุฒิภาวะและความพร้อมของเด็กแต่ละวัยหรือแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถจัดกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อม และสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสมอันจะยังผลไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการสอนเป็นสำคัญ ในที่นี้จะกล่าวถึงองค์ประกอบในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาดังนี้

การกำหนดเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา

ในการกำหนดเนื้อหาสำหรับเรื่องหนึ่ง ๆ ควรกำหนดให้เหมาะสม กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื้อหาที่จะให้กับผู้เรียน ต้องมีรายละเอียดตามข้อเท็จจริง และครอบคลุมประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม ทักษะ และอื่น ๆ อีกและควรเลือกเนื้อหาให้สัมพันธ์กับชีวิตหรือ สิ่งที่มีคุณค่ากับชีวิตและสังคมให้มากที่สุด

เนื้อหาสาระต่างๆที่ถูกนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรเพื่อการศึกษาเรียนรู้ นั้น อาจจำแนกเป็นกลุ่มได้หลายประการ ดังเช่นที่ ฮิลดา ทาบ่า (Hilda Taba) ได้จัดแบ่งประเภทเนื้อหาสาระในหลักสูตรไว้เป็น 4 ประเภทคือ (Taba 1962 : 174-181)

1. เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงเฉพาะและกระบวนการ
2. เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน
3. เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับความคิดรวบยอด
4. เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับ ระบบความคิด

กาเย่และบริกส์ (Gagne and Briggs 1974 : 53-70) ได้แบ่งประเภทของเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนคือ

1. ข้อมูลที่เป็นความรู้
2. ข้อมูลที่เป็นเจตคติ
3. ข้อมูลที่เป็นทักษะ

ธำรง บัวศรี (2540 : 18-19) ก็ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ประเภทสามัญทั่วไป
2. ประเภทที่ต้องการความชำนาญ
3. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและหลักเกณฑ์ต่างๆ
4. ประเภทที่เกี่ยวข้องกับระเบียบแบบแผนและกฎข้อบังคับ

และสัจด์ อุทรานันท์ (2528 : 166) ได้แบ่งประเภทของเนื้อหาสาระออกเป็น 5 ประเภท

ด้วยกันคือ

1. ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา
2. ความคิดรวบยอดและหลักการ
3. การแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์
4. ความสามารถและทักษะทางกาย
5. เจตคติและค่านิยม

การจัดแบ่งประเภทของเนื้อหาสาระ ตามความคิดเห็นของครูผู้รู้ที่ได้อ้างอิงมานี้ เป็นสิ่งแสดงถึงแนวทางสำหรับการจัดหมวดหมู่ของความรู้ เนื้อหา สาระรวมเข้าไว้เป็นหลักสูตร ว่าควรมีโครงสร้าง ส่วนประกอบและมีระดับหลักสูตรเป็นอย่างไร ซึ่งเมื่อได้กำหนดหมวดหมู่ของเนื้อหาความรู้ไว้แล้ว ตัวเนื้อหาต่างๆเหล่านั้นก็จะเป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดการจัดการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิธีการถ่ายทอดความรู้ขึ้นตามมา เราจึงอาจกล่าวได้ว่า เนื้อหามีส่วนสำคัญ เป็นที่มาของกระบวนการและกิจกรรมต่างๆของระบบการจัดการศึกษา

ธวัชชัย ชัยจิรชัยภูม (2529) กล่าวว่า ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาในบางครั้ง จึงถือได้ว่าเนื้อหา และความรู้เป็นสิ่งเดียวกัน ถ้าไม่มีเนื้อหา กระบวนการกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตร ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ความสำคัญของเนื้อหา มีดังนี้

1. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ถ้าเราไม่ทราบเนื้อหาเราก็ไม่สามารถกำหนดจุดมุ่งหมายได้
2. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน
3. เนื้อหาที่มีความยืดหยุ่นตัวมันเอง สามารถปรับรายละเอียดและความยากง่ายให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้
4. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดหลักสูตร หลักสูตรจะกำหนดข้อความรู้กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนจัดกิจกรรมให้เหมาะสม นอกจากนี้เนื้อหายังกำหนดแผนการสอนคู่มือครู การประเมินผลอีกด้วย
5. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดตำราเรียน หรือหนังสือเรียน เนื่องจากหนังสือเรียนที่ใช้ในการเรียนการสอน จะอาศัยเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นหลัก
6. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดวิชาหรือสาขาวิชา
7. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เพื่อแสดงให้เห็นทราบถึงเนื้อหาของหลักสูตร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
8. เนื้อหาเป็นตัวกำหนดประเภทของหลักสูตร หลักสูตรต่าง ๆ เช่น หลักสูตรรายวิชา หลักสูตรกิจกรรม หลักสูตรประสบการณ์ ฯลฯ ต่างอาศัยเนื้อหาเป็นหลักทั้งนั้น

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้วางแนวทางในการจัดเนื้อหาวิชาดังนี้

1. จัดเรียงลำดับ จากเนื้อหาสาระที่ง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่สิ่งที่ซับซ้อน
2. จัดให้เรียนส่วนรวมก่อนส่วนตัว
3. จัดให้เรียนในสิ่งที่ป็นรูปธรรมก่อนนามธรรม
4. จัดให้เรียนสิ่งที่เป็นพื้นฐานก่อนสิ่งที่เป็นความรู้ขั้นสูง
5. จัดให้เรียนตามลำดับเวลาให้เห็นความต่อเนื่องกัน จะเป็นอดีตมาหาปัจจุบัน หรือเรียงจากปัจจุบันย้อนไปหาอดีตก็ได้

Hunkins (1988) ได้ให้ให้ทัศนะว่า จุดประสงค์ของแต่ละวิชาจะเป็นตัวกำหนดการจัดเนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้ของนักเรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ต่อเมื่อเนื้อหาจากสาขาหนึ่งสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับเนื้อหาของอีกสาขาหนึ่ง และการจัดเนื้อหาวิชาควรจัดตามลำดับก่อนหลัง การจัดลำดับก่อนหลังนี้ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตวิทยา เช่น ความเจริญเติบโตของมนุษย์ พัฒนาการและการรู้ของแต่ละคน และต้องคำนึงถึงความสมเหตุสมผลของเนื้อหา เพราะผู้เรียนมีความต้องการความสนใจที่ต่างกัน

smith and Stanley (อ้างถึงใน Hunlins, 1988) ได้แนะนำการจัดลำดับก่อนหลังของเนื้อหาไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้จากสิ่งง่าย ๆ ไปหาสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อน โดยอาศัยหลักที่ว่า การเรียนรู้จะบังเกิดผล ก็ต่อเมื่อมีการนำเสนอเรื่องง่าย ๆ ไปหาเรื่องที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนจากรูปธรรมสู่นามธรรม
2. การเรียนรู้สิ่งที่เป็นพื้นฐานก่อน เป็นการเรียนรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม การเรียนรู้ลักษณะนี้ อาศัยสมมติฐานที่ว่า จะต้องเข้าใจข้อมูลหรือรายละเอียดส่วนย่อย ๆ เสียก่อนที่จะเข้าใจส่วนที่เหลือ
3. การเรียนรู้จากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย นักจิตวิทยาการศึกษา แนะนำว่า ต้องนำเสนอเนื้อหาหรือประสบการณ์ให้แก่นักเรียนอย่างกว้าง ๆ เสียก่อน

จากแนวคิดของนักการศึกษาจะพบว่า การคัดเลือกเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะเนื้อหาเป็นตัวกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และเป็นตัวกำหนดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การเลือกเนื้อหาวิชาควรจะต้องคัดเลือกให้เหมาะสม

กับระดับการศึกษา เช่น ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ควรให้ผู้เชี่ยวชาญ ส่วนระดับอุดมศึกษา ควรใช้ความคิดเห็นส่วนรวม เพราะอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญในสถานศึกษาอยู่แล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างขั้นตอนการสอนกับเนื้อหาวิชา

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น นอกจากผู้สอนจะต้องมีหลักการ และแนวทางในการคัดเลือกเนื้อหาแล้ว ผู้สอนจะต้องศึกษาถึงความมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาเหล่านั้นด้วย จึงจะเกิดสัมฤทธิ์ผลในการจัดการเรียนการสอนตามที่ บุญทรง สังข์ทอง (2526) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงลักษณะหรือธรรมชาติของวิชา เนื้อหาวิชาและความมุ่งหมายของวิชาที่จะดำเนินการเรียนการสอนนั้น สิ่งต่างๆดังกล่าวจะเป็นเครื่องกำหนดให้ ผู้สอนเลือกใช้กระบวนการสอนที่เหมาะสมกับวิชานั้นๆได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. วิชาที่กำหนดความมุ่งหมายให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ควรใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การอภิปราย การถามตอบ และการใช้ตำรา
2. วิชาที่กำหนดความมุ่งหมายให้เกิดทักษะ ควรใช้วิธีการสอนให้ปฏิบัติจริง ให้ค้นคว้า อ่านหนังสือ อ่านแผนภูมิ อ่านแผนที่ อ่านลูกโลก อ่านกราฟ ฝึกทักษะในการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา
3. วิชาที่กำหนดความมุ่งหมายให้เกิดทัศนคติ ใช้วิธีการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่างๆ และการแสดงแบบอย่างของครู ที่สอดคล้องกับทัศนคตินั้นๆ
4. วิชาที่กำหนดความมุ่งหมายให้นำไปปฏิบัติ ควรใช้วิธีการให้ปฏิบัติจริงในโอกาสต่างๆ ใช้วิธีการสอนแบบโครงการ วิธีทดลอง วิธีทำงานเป็นกลุ่ม

จะเห็นได้ว่านอกจากผู้สอนจะต้องมีหลักในการการคัดเลือกเนื้อหาแล้ว ผู้สอนจะต้องเข้าใจถึงธรรมชาติ และความมุ่งหมายของเนื้อหาที่ตนจะสอนให้ต้องแท้ จึงจะสามารถกำหนดวิธีการสอนและกิจกรรมให้เกิดความสอดคล้องกัน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของแต่ละเนื้อหาวิชา และเกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด

วิธีการสอนวิชาศิลปะศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวถึงการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายว่า การสอนที่ดีนั้นผู้สอนจะต้องรู้จักวิธีการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ให้ผู้เรียนโดยใช้ วิธีการแตกต่างกันออกไปอย่างเหมาะสม และน่าสนใจ

วิธีการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาและวิชาศิลปะกับการแต่งกายมีดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย

สุภาพ วาดเขียน (2523) และ ไพฑูรย์ สินลารัตน์(2524) ได้อธิบายว่า การสอนแบบบรรยายเป็นวิธีการสอนหลักที่ผู้สอนยึดถือปฏิบัติกันโดยกว้างขวาง ผู้เรียนส่วนมากพอใจและชอบ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบบรรยายถือการที่ผู้สอนพูด บอกเล่า หรืออธิบายเนื้อหา หรือเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้เรียนฟัง ผู้สอนจะเตรียมค้นคว้าเรื่องต่างๆมาแล้ว ผู้เรียนเป็นฝ่ายมารับผลการศึกษาค้นคว้านั้น การสอนวิธีนี้จะได้เรื่องราวและเนื้อหาวิชามาก ในวิชาที่ยุ่งยากซ้ำซ้อน จะทำให้เข้าใจเนื้อหาวิชาได้เร็วขึ้น

ข้อดีของการสอนแบบบรรยาย

1. สามารถสอนกับผู้เรียนจำนวนมากได้ เป็นการประหยัดเวลาของผู้สอน
2. ทำให้เนื้อหาที่น่าสนใจ
3. ผู้สอนสามารถดำเนินการคนเดียวได้
4. โอกาสที่จะปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เวลา องค์ประกอบอื่นๆ ได้ดีกว่าวิธีอื่น
5. สามารถสรุปเนื้อหาที่ต่างๆเข้าเป็นกลุ่มก้อนได้ง่าย
6. ผู้เรียนไม่ต้องทำงานมาก และรับรู้เรื่องที่เรียนพร้อมกัน

ข้อจำกัดของการสอนแบบบรรยาย

1. เป็นการแสดงออกหรือเสนอโดยผู้สอนคนเดียว ทำให้เห็นว่าผู้สอนเป็นผู้รู้คนเดียว
2. การบรรยายไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน

3. ผู้เรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้ขาดโอกาสในการฝึกความคิดวิเคราะห์
4. การบรรยายที่ดีไม่สามารถทำได้ทุกคน
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนจด ท่องจำ มากกว่าวิธีอื่นๆ

2. การสอนแบบอภิปราย

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้อธิบายว่าการสอนแบบอภิปราย คือ การที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิด พิจารณา วิเคราะห์ วิจัย สิ่งที่ยุ่เรียนนั้น แล้วเสนอสิ่งที่พิจารณานั้นต่อผู้สอนหรือผู้เรียนด้วยกันเอง แล้วผู้สอนหรือผู้เรียนก็จะช่วยกันให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมแลกเปลี่ยนกัน หลักสำคัญอยู่ที่การเสนอความคิดเห็นของตนให้ผู้อื่นรับทราบ แล้วผู้อื่นก็จะแสดงความคิดเห็นต่อความเห็นที่เสนอไปแล้วอีกทีหนึ่ง เป็นอย่างนี้เรื่อยไป การสอนแบบอภิปรายผู้สอนและผู้เรียนจะอยู่หนึ่งเฉยไม่ได้ ทั้งความคิดและการแสดงออก ซึ่งการสอนแบบนี้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในด้านการฝึกการค้นคว้า การคิด การเขียน และการเสนอความคิด การรับฟังและการทำงานร่วมกัน

ข้อดีของการสอนแบบอภิปราย

ชูศรี สนิทประชากร (2525) ได้จำแนกข้อดีของการสอนแบบอภิปรายไว้ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง
2. นักเรียนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็น
3. นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
4. สร้างเจตคติที่ถูกต้อง
5. ขยายประสบการณ์ให้กว้างขึ้น
6. ทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง
7. ส่งเสริมทักษะการอ่านและการพูด

3. การสอนแบบสาธิต

สุทิน บุญชูวงศ์ (2535) ได้อธิบายว่า การสอนแบบสาธิต หมายถึงวิธีสอนที่ครูมีหน้าที่ในการวางแผนการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการแสดงหรือการกระทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง การกระทำหรือการแสดง และอาจเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมบ้าง

ข้อดีของการสอนแบบสาธิต

1. เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจบทเรียนยิ่งขึ้น
2. เป็นการช่วยในการอธิบายเนื้อหาที่ยากซึ่งต้องใช้เวลามาก ให้เข้าใจง่ายขึ้นและประหยัดเวลา
3. สามารถใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูด เช่น การทำกิจกรรมในวิชาศิลปะ ฯลฯ

ชลอ พงษ์สามารถ (2524) ได้กล่าวว่า การสอนศิลปศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกบนพื้นฐานบุคลิกส่วนบุคคล และให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นการเรียนรู้ หรือการฝึกปฏิบัติของผู้เรียน จึงมุ่งการค้นคว้าและพัฒนาไปตามลักษณะเฉพาะตัว ไม่สนับสนุนการลอกแบบหรือเลียนแบบผู้อื่น การแสดงออกจึงมีอิสรภาพพอสมควร

4. การสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

สุภาพ วาดเขียน (2523) ได้อธิบายว่า การสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนกำหนดวิธีการค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ค้นพบเองซึ่งจะได้คำตอบเหมือนกับที่ครูบรรยายหรือเหมือนกับที่เขียนไว้ในตำรา ครูจะเป็นผู้จัดกิจกรรมนำไปสู่ความสำเร็จ ด้วยการส่งเสริมให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และใช้ความคิดของตนเอง โดยเน้นให้รู้จักการวางแผนปฏิบัติงาน แก้ปัญหาด้วยตนเองโดยไม่ต้องการบรรยายบอกเล่า ผู้เรียนจะรู้จักตั้งสมมุติฐาน วิเคราะห์แปลผลข้อมูล รู้จักลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความจริงและตั้งกฎเกณฑ์ได้ด้วยตนเอง

ข้อดีของการสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

1. ผู้เรียนแต่ละคนเรียนเร็วช้าต่างกัน การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจะช่วยให้ทุกคนเรียนรู้ไปตามความสามารถของตนเอง
2. การสอนแบบค้นคว้าด้วยตนเองจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างแรงจูงใจภายในตัวผู้เรียนขึ้นได้ง่าย ผู้สอนก็ให้ข้อคิดชมได้ง่ายและรวดเร็ว
3. การสอนแบบค้นคว้าด้วยตนเองเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถเต็มที่ อันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านต่างๆของสังคม

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาชั้น ครูผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการสอนในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้หลายวิธี คือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบสาธิต และการสอนแบบให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งในแต่ละวิธีการสอนก็มีความเหมาะสมกับในแต่ละเนื้อหา เช่น เนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจถึงหลักการและทฤษฎี ควรเลือกใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย หรือถ้าต้องการให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้และเห็นขั้นตอนชัดเจน ควรใช้วิธีการสอนแบบสาธิต เป็นต้น ดังนั้นถ้าครูผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหา ก็จะส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิจกรรมศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติร่วมกัน มีลักษณะพิเศษจำเป็นต้องนำทฤษฎีแห่งความรู้ไปทดลองปฏิบัติจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และจินตนาการของตนเองอย่างกว้างขวาง รวมทั้งผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกตอบสนองทางสุนทรียภาพ จึงนับได้ว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม เด็กในระดับมัธยมศึกษา เป็นช่วงที่ผ่านเข้ามาสู่วัยรุ่น นอกจากจะสนใจกับการแสดงสภาพตามธรรมชาติของวัสดุและสิ่งแวดล้อมแล้ว เด็กยังต้องการสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลสนใจสิ่งที่มีความหมายและสนใจเหตุการณ์ต่างๆ ดังนั้นการจัดกิจกรรมศิลปะให้ผู้เรียน ควรจะพิจารณาถึงวุฒิภาวะ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และการแสดงออกของเด็กแต่ละวัย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) ซึ่งกิจกรรมทางด้านศิลปศึกษานั้น ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้จำแนกกิจกรรมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมด้านการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความสามารถ สติปัญญา ทักษะสร้างสรรค์ของนักเรียน เช่น การรายงาน การอภิปราย การบรรยาย การซักถามและการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์และการวิจารณ์ศิลปะ ปรากฏา หรือไควท์ การแสดงผลงาน

2. กิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และทักษะ เป็นการช่วยในการแสดงออกของเด็ก ได้แก่ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิด จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความถนัดของแต่ละบุคคล ให้เด็กมีโอกาสเลือกกิจกรรมที่ตนชอบ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความถนัดของแต่ละบุคคล ให้เด็กมีโอกาสเลือกกิจกรรมที่ตนชอบ จัดกิจกรรมที่สามารถเลือกวัสดุ อุปกรณ์ ที่เหมาะสมเอง การให้เด็กมีอิสระในการทำงานส่วนตัวและการทำงานกลุ่ม การทำให้เกิดความใกล้ชิด และเข้าใจเด็ก การให้ความยุติธรรมและเที่ยงตรง

3. กิจกรรมที่สร้างแรงจูงใจและเสริมแรง, การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรมาพูดหรือมาสาธิต การติชม และการให้รางวัล

และได้เสนอข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมวิชาศิลปะดังนี้

1. การสร้างแรงจูงใจให้กับเด็ก การแนะแนวทางไปสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับเด็ก

2.การมีศรัทธาในงานของเด็ก ครูต้องเข้าใจว่าเด็กต้องการเป็นตัวของตัวเอง ต้องการให้ผลงานดีเด่นกว่าคนอื่น ครูต้องแสดงความสนใจกับเด็กจะช่วยให้เด็กเกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น

3.ต้องติดตามดูแลงานของเด็กอย่างใกล้ชิด

4.การให้ความอิสระในการทำงาน จะทำให้เด็กไม่มีความอึดอัดใจในการทำงาน ครูคอยดูแลอยู่ห่างๆ เด็กจะปลดปล่อยไปรุ่งใจและรู้สึกอิสระ

5.การเสริมกำลังใจ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อเด็กมาก ควรออกปากชมเชยงาน และการทำงานของเด็ก การติควรเป็นในทำนองแนะนำ

6.การจัดนิทรรศการผลงานของเด็ก ควรจัดอยู่เสมอเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากทำงานให้ดี อยากแสดงฝีมือ

7.การให้เวลาในการปฏิบัติ ไม่ควรเร่งรัด หรือให้เวลามากเกินไป

8.การวางแผนงานของครูผู้สอน และการแก้ปัญหาให้เด็กเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของครู ต้องเห็นความสำคัญในการให้งานปฏิบัติแก่เด็กแต่ละครั้ง งานต้องเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ หลักสูตรและการเลือกเนื้อหาเป็นอย่างไร

9.การให้ความยุติธรรมแก่เด็ก การตรวจงานให้คะแนน การวัดผล การประเมินผลต้องถูกต้องและแม่นยำ ต้องใช้ทั้งวาทะศิลป์ และจิตวิทยาพร้อมกันไปพร้อมกับความรู้ในการวิจารณ์งาน

10.การใช้สื่อการเรียนการสอน การเรียนศิลปศึกษา วัสดุการเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ครูต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า วางแผนงาน และต้องมีความรู้ในเรื่องแหล่งวัสดุ รวมทั้งแหล่งความรู้ที่นักเรียนจะไปหาได้ไม่ยากนัก วัสดุการเรียนควรมีให้เลือกและทดแทนกันได้

ไทเลอร์(Tyler, 1971) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ไว้ว่า "ประสบการณ์เรียนรู้" หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและเงื่อนไขภายนอกในสิ่งแวดล้อมที่พอจะตอบสนองได้ การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยผ่านการกระทำของผู้เรียน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ประสบการณ์เป็นผลรวมของเนื้อหากับการกระทำของผู้เรียน

หลักการทั่วไปในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์

1.เพื่อสนองจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นักเรียนจะต้องมีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการแสดงของพฤติกรรมที่จุดหมายได้วางแนวเอาไว้ แต่เนื่องจากความสมบูรณ์ของจุดมุ่งหมายมิได้อยู่ที่ข้อ

ความที่กำหนดพฤติกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีข้อความที่กำหนดเนื้อหาวิชาไว้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นความจริงที่ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกระทำกับเนื้อหาเหล่านั้นๆ ด้วย

2. ประสบการณ์เรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ว่า นักเรียนเกิดความพอใจจากการกระทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในจุดหมาย

3. ปฏิกริยาตอบสนองที่พึงปรารถนาจากประสบการณ์จะต้องอยู่ภายในขอบเขตความเป็นไปได้ (Range of Possibility) ของผู้เรียน หมายความว่า ประสบการณ์นั้นๆ จะต้องเหมาะสมกับความสามารถในขณะนั้น ความพร้อม และอื่นๆ

4. มีประสบการณ์เฉพาะอย่างอยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอันเดียวกัน

5. ประสบการณ์การเรียนรู้อันเดียวกันอาจจะสนองจุดหมายได้หลายจุด

เลิศ อานันท์นะ(2531) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา จำเป็นต้องเสนอกิจกรรมที่หลากหลาย จึงจะสามารถผลักดันให้ผู้เรียนได้รับคุณค่าอย่างกว้างขวางหลายด้าน และสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างกว้างขวางด้วย โดยควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

-สภาพแวดล้อม การที่จะจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้รับคุณค่าตามเป้าหมายได้นั้นสภาพแวดล้อมในการเรียนนับว่า เป็นปัจจัยสำคัญด้วย เพราะสภาพแวดล้อมที่ดีจะมีสภาพเป็นแรงผลักดันหรือกระตุ้นให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทานข้าวที่อร่อยมิได้หมายความว่าเราทานอาหารที่อร่อยเท่านั้น แต่ยังมีหมายความรวมถึงสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย กลิ่นไม่เหม็น ยุงไม่กัด งานไม่สกปรก เป็นต้น สภาพแวดล้อมในทางศิลปะศึกษาในที่นี้กินความถึงสภาพห้องเรียนที่ดี มีโต๊ะทำงานได้สะดวก ห้องกว้างขวางพอสมควร มีน้ำใช้ มีแผ่นป้ายติดภาพ มีอากาศถ่ายเทได้ดี มีห้องเรียนเป็นสัดส่วน นอกจากนั้นยังกินความถึงการสร้างบรรยากาศที่ดี เช่น ความเป็นกันเองของครู การให้กำลังใจที่ดี การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ห้องเรียนที่มีเสรีภาพ เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่ดีเช่นนี้ จะช่วยสร้างเสริมการเรียนรู้ได้อย่างดียิ่ง

-สื่อการสอน ตลอดเวลาสำหรับการเรียนการสอนเราจะพบว่า เนื้อหาสาระตัวอย่างและสื่อสื่อใจ ต่อการเรียนรู้ของเด็กมีสภาพเป็นนามธรรมมาก สภาพนามธรรมเช่นนั้น จะมีลักษณะเลื่อนลอยต่อความรู้ความเข้าใจและความคิดของเขา ทำให้การเรียนรู้ก็เป็นไปอย่างเลื่อนลอยและไม่ได้ผลที่สมบูรณ์ สื่อการสอนที่ดีจะเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจ และความคิดอย่างเป็นรูปธรรมขึ้น ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า "สื่อการสอนที่ดีย่อมมีชัยไปกว่าครึ่ง"

วิจัย วงศ์ใหญ่(2525)กล่าวว่า กิจกรรม เป็นหัวใจของการเรียนรู้ทางศิลปะเพราะการฝึกปฏิบัติกิจกรรมจะทำให้เกิดการสังสรรค์ทักษะ ประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจต่าง ๆ การเรียนรู้ทางศิลปะศึกษาไม่อาจบรรลุเป้าหมายที่ดีได้แต่เพียง การเรียนรู้เป็นเพียงการรับฟังคำบรรยายเท่านั้น เพราะคุณค่าทางศิลปะคือผลงานที่รับรู้ได้ ในขณะที่ผู้เรียนปฏิบัตินั้นนอกจากจะเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ทางศิลปะและรสนิยมทางความงามแล้ว หากยังได้สร้างคุณค่าอื่น ๆ ให้กับตนเองอีกด้วย กระบวนการทำงานและผลงานทางศิลปะที่ฝึกปฏิบัติจึงเป็นปัจจัยหลักของการศึกษาทางศิลปะ

วิจัย ไร่ทิม(2535)กล่าวว่า การจัดกิจกรรมทางศิลปะศึกษา ไม่ใช่กิจกรรมที่หวังผลงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังมีมุ่งเน้นถึงความหลากหลายทั้งรูปแบบ เนื้อหา และกรรมวิธี เน้นถึงกิจกรรมที่ทำทลายความคิด การปฏิบัติและการแก้ปัญหา เน้นถึงกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงออก จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับผลอย่างกว้างขวาง ทั้งผลโดยตรงในรูปของผลงาน และผลสะท้อนในแง่การสร้างสรรคบุคลิกภาพที่ดีงามให้กับผู้เรียน ซึ่งการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษานี้ ต้องศึกษาและทำความเข้าใจในรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยตรง

อารี สุทธิพันธ์ (2523) ยังได้เสนอแนะกิจกรรมที่สามารถเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจทางศิลปะและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งครูสามารถส่งเสริมเด็กโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ให้เด็กได้ศึกษาจากของจริงในธรรมชาติ
2. นำเด็กไปทัศนศึกษาตามสถานที่แสดงแพชั่น และงานออกแบบเครื่องแต่งกายตามสถานที่ต่าง ๆ ในสังคม
3. นำเด็กไปดูการแสดงฝั่งเมืองต่าง ๆ ในชุมชน
4. นำไปชมพิพิธภัณฑ์และงานแสดงภาพเขียนต่าง ๆ
5. นำไปดูการตกแต่งภายในตามบ้าน หรือตามร้านที่สวยงาม
6. จัดหาหนังสืออ่านประกอบที่เกี่ยวกับบทเรียนด้านศิลปะมาให้เด็กอ่าน
7. ให้เด็กรู้จักการใช้ห้องสมุด ให้รู้จักเลือกอ่านหนังสือ
8. นำไปทัศนศึกษาตามสวนสัตว์ ละครสัตว์และตามฟาร์มเพื่อศึกษาเกี่ยวกับสัตว์
9. จัดหาภาพยนตร์ สไลด์ ภาพประกอบ สมุดสะสม งานศิลปะ ใตทัศนศึกษา ฯลฯ

10. จัดการแสดงภาพของจริงและภาพจำลองในห้องสมุด
11. นำเยี่ยมชมแผนกศิลปะ ตามสถานศึกษาที่สำคัญ ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นแนวโน้มทางการศึกษาศิลปะในชั้นสูงขึ้นไป เพื่อเป็นการเตรียมตัว
- 12.ให้อ่านนิตยสารและรูปภาพที่เกี่ยวกับการแต่งกาย การแต่งบ้านเรือนและเกี่ยวกับเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ
13. เชิญวิทยากรมาบรรยายให้นักเรียนฟังเป็นบางครั้ง
14. เยี่ยมชมสถานที่ ทำโฆษณาที่มีชื่อเสียง
15. พาไปดูงานด้านสถาปัตยกรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ที่สวยงาม และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

จากแนวคิดของนักการศึกษา จะเห็นว่าการจัดกิจกรรมทางศิลปศึกษา เป็นกระบวนการส่งเสริมความรู้ความสามารถ สติปัญญา และทักษะสร้างสรรค์ของผู้เรียน ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษา ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เรียนเป็นสำคัญ และในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชาด้วย เพราะกิจกรรมจะเป็นกระบวนการ ที่จะนำไปสู่การประเมินผลความเข้าใจด้านความรู้ และความคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักการนำความรู้ และความคิด มาใช้ในการแก้ปัญหาเพื่อ เป็นประสบการณ์ในการทำงานต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประเมินผลการเรียนการสอนศิลปศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

วิรัตน์ พิชญไพบุลย์(2516)กล่าวถึง การประเมินผลการเรียนการสอนศิลปะว่าทำได้หลายวิธี โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้และกิจกรรมการวัดผล ทางศิลปศึกษาที่สำคัญ คือ การวัดพัฒนาการของนักเรียนในด้านการสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ การรับรู้ อารมณ์ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความนิยมในศิลปะ ทักษะและการนำไปใช้

การวัดพัฒนาการในด้านต่างๆที่เกิดจากการเรียนการสอนศิลปศึกษา แบ่งเป็น

1. พัฒนาการทางการสร้างสรรค์ สามารถคิด ตัดแปลงแก้ปัญหา ทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดี มีคุณค่ากว่าเดิมได้ นักเรียนแสดงออกโดย การวางแผนงานออกแบบ วัดผลได้โดยการทดสอบและการสังเกต

- 1.1 การทำงานโดยอิสระโดยไม่ต้องถามผู้อื่น
- 1.2 มีความเชื่อมั่นในความคิดของตน
- 1.3 ให้ออกแบบผู้อื่น
- 1.4 สามารถออกแบบได้รวดเร็ว แน่นนอน ทันที
- 1.5 มีลักษณะการแสดงออกแตกต่างกับคนอื่น และงดงาม

2. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ สามารถรู้และเข้าใจคุณค่าทางศิลปะอย่างมีหลักเกณฑ์ นักเรียนแสดงออกโดยสามารถเข้าใจและนิยมในศิลปะ วัดผลได้โดยการทดสอบ การสังเกต และการสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ

- 2.1 ความนิยมเข้าใจที่เกิดจากความรู้อีกภายใน
- 2.2 ความนิยมเข้าใจที่อาศัยประสบการณ์และการปฏิบัติทางศิลปะ
- 2.3 มีความเข้าใจ และใช้หลักการสุนทรียภาพได้ถูกต้องเหมาะสม
- 2.4 สามารถเลือก แบ่งแยก และให้เหตุผลงานศิลปะที่ดี

3. พัฒนาการทางการรับรู้ สามารถสังเกต เข้าใจ ในงานศิลปะที่ถูกต้องตามหลักศิลปะ นักเรียนสามารถแสดงออกโดยการอธิบายการให้เหตุผล ในความงามอย่างถูกต้อง การวัดสามารถทำได้โดย การสังเกต สัมภาษณ์

3.1 สังเกตถึงความดีและความถูกต้องของงานศิลปะได้ถูกหลักเกณฑ์ เช่นแสง เงา ความตื้นลึก ความแตกต่างในเรื่องสี

3.2 ความรู้สึกที่เกิดจากการดูงานศิลปะ เช่น ความรู้สึกในเรื่องพื้นผิวหยาบ หรือแข็ง กระจ่าง

3.3 ความรู้สึกในการเคลื่อนไหว เช่น การเคลื่อนไหวของทางร่างกาย หรือสิ่งของ

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา มีความสามารถในด้านต่าง ๆ สามารถจำได้ละเอียดถูกต้อง การแสดงออกในการแก้ปัญหาได้ดี การวัดผลโดยการสังเกต การทดสอบและการสัมภาษณ์

4.1 สามารถสร้างงานศิลปะได้ถูกต้อง มีรายละเอียดมากและงดงาม

4.2 การใช้หลักการทางศิลปะได้เหมาะสม เช่น การใช้สีในการออกแบบ

4.3 มีความรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ ได้ละเอียดถูกต้อง

5. พัฒนาการทางอารมณ์ มีความสามารถแสดงออกอย่างอิสระ ควบคุมอารมณ์ได้ดี การแสดงออกโดยการทำงานได้อย่างสุขุม การวัดโดยการสังเกต สัมภาษณ์

5.1 การสร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างอิสระ มีความสนใจในการทำงาน

5.2 มีความเป็นระเบียบในการทำงาน

5.3 มีความสบายและสุขใจในการทำงาน

6. พัฒนาการทางกายมีความสามารถในการปฏิบัติงานทางศิลปะ ใช้เครื่องมือได้อย่างคล่องแคล่ว มีความแม่นยำในการทำงาน การแสดงออกโดยการปฏิบัติ และการเคลื่อนไหว วัดโดยการสังเกต สัมภาษณ์และทดสอบ

6.1 มีทักษะในการเขียน ปั้น และใช้เทคนิคต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว

6.2 ลักษณะภาพที่แสดงออก มีความสัมพันธ์ในการฝึกเขียน

7. พัฒนาการด้านสังคม มีความสามารถ เข้าใจในสิ่งแวดล้อม เข้าใจความต้องการของผู้อื่น และสามารถเข้ากับผู้อื่นได้

7.1 มีประสบการณ์ในสิ่งแวดล้อมดี สามารถแสดงออกในงานศิลปะได้ถูกต้อง

7.2 เข้าใจการแสดงออกของผู้อื่นได้ มีความสุขในการทำงาน

7.3 มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของผู้อื่น

บุญธรรม กิจปรีตาภิวัตน์ กล่าวว่า ในการวัดและประเมินผล จำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผล ซึ่งมีหลายชนิด ได้แก่

1. การสังเกต เป็นการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง ทั้งในและนอกห้องเรียน

2. การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยซักถามกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีการซักถามได้ตอบซึ่งกันและกัน

3. การให้ปฏิบัติ เป็นการให้ผู้เรียนปฏิบัติ ให้ดูว่าสามารถทำได้ตามที่เรียนรู้หรือไม่ เช่น การสอนวาดเขียน เมื่อสอนหลักการแล้วก็ให้วาดภาพให้ดู เป็นต้น

4. การศึกษากรณี เป็นเทคนิคการศึกษาปัญหา หรือปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยละเอียดลึกซึ้งเป็นราย ๆ ไป ในการศึกษาจะใช้เทคนิคและเครื่องมือหลายชนิด มารวมกับข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์สรุปสาเหตุของปัญหาต่อไป

5. การทดสอบ เป็นการนำชุดคำถามที่สร้างขึ้น ไปเ้าให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการออกมา โดยสามารถสังเกตและวัดได้ การทดสอบโดยทั่วไปจะใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งมีหลายประเภท เช่น แบบทดสอบแบบเขียนตอบ แบบทดสอบปากเปล่า แบบทดสอบให้ลงมือกระทำ เช่น การทดสอบวิชาศิลปะศึกษา เป็นต้น

ชลช พงษ์สามารถ (2526)กล่าวว่า การวัดผลทางศิลปะศึกษา มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวัดระดับความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียน และประกอบกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งวิธีการที่จะประเมินผลการเรียนทางศิลปะมีหลายวิธี เช่น

1. การสังเกต เป็นวิธีการวัดผลโดยครูศิลปะ สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแล้วบันทึกพฤติกรรมที่สังเกตได้ สำหรับเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษา

2. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนากันอย่างมีจุดหมาย ย่อมทำให้พบข้อเท็จจริงบางประการได้ เช่น บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา ทักษะคติ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจากคำพูดของผู้เรียนโดยตรง

3. การตรวจผลงาน เป็นการวัดผลจากผลงานที่ผู้เรียนทำสำเร็จแล้ว ช่วยให้ครูได้ทราบความก้าวหน้าของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

โกวิทย์ ประवालพฤษ์ และสมศักดิ์ อินทร์เวทย์ (2523) ได้กล่าวถึงประเภทต่าง ๆ ของการประเมินผลดังนี้

1. การประเมินเพื่อจัดสรรผู้เรียน เพื่อที่จะได้ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียน
2. การประเมินผลระหว่างการสอน การประเมินแบบนี้ไม่มีพิธีรีตรองอะไร เพียงแต่ใช้เครื่องมือวัดให้ตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ว่าผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามจุดประสงค์หรือยัง
3. การประเมินเพื่อวินิจฉัย การประเมินมุ่งที่จะชี้บ่งว่าถ้าผู้เรียนยังไม่สามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้ เป็นเพราะข้อบกพร่องใด
4. การประเมินผลหลังการสอน เพื่อได้ทำการสอนไปจนถึงสิ้นสุดระยะเวลาหนึ่ง ก็มีการสอบวัดในผลการเรียนรู้รวม ๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อตรวจสอบดูว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์ปลายทาง การเรียนรู้จริง ๆ

หลักทั่วไปในการวัดผลประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์การใช้เครื่องมือ เป็นต้น ซึ่ง ภัทรา นิคมมานนท์ (2534) ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปในการวัดผลดังนี้

1. วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ คือ เข้าใจในสิ่งที่จะวัดให้แจ่มแจ้ง และใช้เครื่องมือในการวัดได้ถูกต้องเหมาะสม
2. ใช้เครื่องมือดีมีคุณภาพ เช่น การสอบถ้าใช้ข้อสอบที่มีคุณภาพไม่ดี เพื่อไปทดสอบเด็ก ผลหรือคะแนนที่ได้ก็ไม่มีความหมาย
3. มีความยุติธรรม
4. แปลผลได้ถูกต้อง
5. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า เช่น การวัดผลการศึกษาควรมุ่งจุดหมายของการวัดหลาย ๆ ด้าน และพยายามใช้ผลของการวัดนั้นให้สนองจุดหมายได้มากที่สุด

นอกจากนี้ วรรณวดี ม้าลำพอง (2525) ได้กล่าวเสริมหลักทั่วไปของการประเมินผลดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ต้องการประเมินให้ชัดเจน ผู้ทำหน้าที่ประเมินผลต้องตีความจุดประสงค์ของการสอน เป็นประการแรกว่า ต้องการให้เด็กมีความสามารถอะไร ระบุ ความสามารถนั้น

ออกมาในรูปของพฤติกรรมที่วัดได้ สังเกตได้ โดยพฤติกรรมนั้นเป็นตัวแทน ที่เหมาะสมกับความรู้อ ความสามารถนั้น

2. การกำหนดเทคนิค การประเมินผล ต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการประเมิน เพื่อ ลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการประเมินกำหนดไว้ชัดเจนแล้ว การเลือกเทคนิคและเครื่องมือที่จะ ประเมิน ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมที่ต้องการประเมินนั้น หลักในการเลือกเครื่องมือที่ใช้ประเมินผลโดย ทั่วไปมักคำนึงถึง ความถูกต้องของการวัด ความถูกต้องของการแปลความหมายผลที่ได้ และความ สะดวกในการใช้

3. การประเมินผลที่สมบูรณ์ ควรใช้วิธีประเมินหลาย ๆ วิธี

4. การใช้เทคนิคการประเมินผล แต่ละเทคนิคต้องระมัดระวังข้อจำกัดและลักษณะ เฉพาะของเทคนิคนั้น ๆ

5. การประเมินผล เป็นเพียงวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายซึ่งไม่เสร็จสิ้นในตัวเอง ครูต้อง คำนึงถึงเป้าหมายอยู่เสมอว่าในกระบวนการเรียนการสอนนั้น เราต้องพัฒนาผู้เรียน ข้อมูลจากการ ประเมินผลต้องนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง องค์ประกอบในการเรียนการสอนจึงจะถือ ได้ว่า ได้ใช้การประเมินผลเป็นทางนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

จะเห็นได้ว่า การประเมินผลเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับครู เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะ บ่งชี้ได้ว่า การปฏิบัติการสอนเป็นไปอย่างตรงเป้าหมายแล้วหรือไม่ ถ้ายังจะต้องมีการปรับปรุงเสริม แต่ง พัฒนาในส่วนใดบ้าง ครูจึงจำเป็นต้องใช้การประเมินผลตลอดเวลาของการสอนเพื่อวัดระดับ ความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้นจากการเรียน และการประกอบกิจกรรมทางศิลปะ ซึ่งมีหลายวิธี เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ และการตรวจผลงาน เป็นต้น โดยในการประเมิน ผู้สอนจะต้องเลือกวิธี การประเมิน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมที่ได้สอนให้กับผู้เรียน กล่าวคือ การประเมินความรู้ เกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีควรจะใช้การทดสอบด้วยข้อสอบ หรือการประเมินผลงานภาคปฏิบัติ ควรใช้วิธีการสังเกต และการตรวจผลงานควบคู่กัน เป็นต้น ถ้าครูผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการ ประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมแล้วก็จะสามารถวัดผลทางการเรียนการสอนได้ตรง จุดอย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปะกับการแต่งกาย

ศิลปะกับการแต่งกาย เป็นรายวิชาหนึ่งในกลุ่มวิชาศิลปะที่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนโดยตรง อันจัดได้ว่าเป็นรายวิชาที่มีความสำคัญยิ่งวิชาหนึ่งในกลุ่มศิลปศึกษา ในการเรียนการสอนจะประกอบไปด้วยการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป โดยมีความเกี่ยวข้องกับการนำเสนอความคิด ในรูปแบบของการแต่งกายที่เหมาะสมเป็นวิชาที่สามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ในสังคมปัจจุบัน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ได้กล่าวถึงรายวิชาศิลปะกับการแต่งกาย 1 และ 2 (ศ.0129 ,ศ.0130)

จุดประสงค์ในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายรูปแบบเครื่องแต่งกายไทยแต่ละสมัยได้
2. ออกแบบและปรับปรุงเครื่องแต่งกายได้เหมาะสมกับลักษณะรูปร่าง กาลเทศะ และประเพณี
3. ประดิษฐ์ และเลือกเครื่องประดับ เพื่อใช้ตกแต่งเครื่องแต่งกายให้สวยงามและเหมาะสมด้วยวัสดุท้องถิ่น
4. ตกแต่งร่างกายให้เหมาะสมกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจได้

รายวิชาศิลปะกับการแต่งกาย เป็นรายวิชาที่ศึกษาถึงความเป็นมาของเครื่องแต่งกายไทย หลักการออกแบบเครื่องแต่งกาย หลักการประดิษฐ์เครื่องประดับ และหลักการเลือกใช้เครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย ฝึกปฏิบัติออกแบบ ดัดแปลง ประดิษฐ์ ตกแต่งเครื่องประดับและเครื่องแต่งกาย เพื่อให้มีความเข้าใจเห็นคุณค่า สามารถเลือกใช้เครื่องประดับ และเครื่องตกแต่งกายอย่างมีศิลปะเหมาะสมกับกาลเทศะ และเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ (หน้า 96)

เกษร อิตะจारी(2525)ได้กล่าวถึงรายวิชาศิลปะกับการแต่งกายไว้ว่า รายวิชาศิลปะกับการแต่งกายเป็นรายวิชาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายไทยในอดีตและปัจจุบัน การแต่งกายที่ต้องตามโอกาสและถูกกาลเทศะ ตลอดจนสามารถดัดแปลงเสื้อผ้าและประดิษฐ์เครื่องประดับขึ้นใช้

เองได้เหมาะสมอย่างประหยัดและมีคุณภาพ ซึ่งรายวิชาศิลปะกับการแต่งกายเป็นรายวิชาที่ช่วยส่งเสริมสิ่งต่างๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชมในการแต่งกายของไทย
2. ส่งเสริมการใช้ผ้าพื้นเมืองในการแต่งกาย อันแสดงถึงเอกลักษณ์ประจำชาติและช่วยเศรษฐกิจของชาติได้เป็นอย่างดี

3. ส่งเสริมการแต่งกายที่เหมาะสมและรู้จักตัดแปลงเสื้อผ้าให้ใช้ประโยชน์ได้คุ้มค่า

4. ส่งเสริมให้รู้จักประดิษฐ์เครื่องประดับ เสื้อผ้าด้วยวัสดุต่างๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น

นอกจากนี้ยังกล่าวต่อไปอีกว่า การแต่งกายถือเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง การที่จะแต่งตัวให้งดงามได้ก็ต้องรู้จักการแต่งกาย รู้จักเลือกแบบที่เหมาะสมกับรูปร่างและสภาพของภูมิอากาศและแต่งกายอย่างประหยัดด้วย คือต้องรู้จักประยุกต์เสื้อผ้าแบบเก่า ๆ มาใช้ให้ทันสมัย หรือตัดแปลงให้เป็นแบบเสื้อตามสมัยนิยมในขณะนั้น

ในด้านของเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้นสามารถสรุปออกมาเป็นหัวข้อดังนี้ คือ

1. ประวัติการแต่งกายไทยในอดีต จะกล่าวถึง
 - ประวัติความเป็นมาของการแต่งกายไทย
 - สาเหตุการเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายไทย
 - การแต่งกายไทย
2. การออกแบบเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับรูปลักษณะ จะกล่าวถึง
 - การออกแบบให้เหมาะสมกับรูปลักษณะ และวัย
 - การออกแบบให้ถูกกาลเทศะ
 - การออกแบบให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสังคม
 - การออกแบบให้เหมาะสมกับวัสดุที่จะใช้
 - การใช้สีและลวดลายให้เหมาะสมกับรูปร่างและผิวพรรณ
3. หลักการออกแบบเครื่องแต่งกายอย่างง่าย สามารถออกแบบและตัดเย็บเสื้อผ้าแบบง่าย ๆ ได้ จะกล่าวถึง

- การออกแบบเสื้อให้ใช้ได้เหมาะสมกับโอกาส
- การออกแบบเสื้อสมัยนิยม
- การออกแบบเสื้ออย่างประหยัด
- การตัดเย็บ เสื้อผ้า แบบง่าย ๆ
- การเลือกใช้วัสดุในการเย็บเสื้อผ้าเช่น ชนิดของผ้า, คุณภาพ, สีและลวดลาย, โอกาสที่จะใช้, แบบเสื้อ

4. รู้จักออกแบบและประดิษฐ์เครื่องประดับจากวัสดุทั่ว ๆ ไป และการทำเครื่องประดับโลหะเคลือบสีได้ จะกล่าวถึง

- หลักการเลือกใช้เครื่องประดับ จะต้องคำนึงสิ่งต่อไปนี้ ความปลอดภัย, ความงาม, ความเหมาะสมทางด้านรูปทรงและสภาพเศรษฐกิจ, กาลเทศะ
- การนำไปใช้ตกแต่งประกอบเครื่องแต่งกายต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ ขนาดของวัสดุที่ใช้ตกแต่ง, รูปร่างและรูปทรง, ความเหมาะสมทั้งด้านโอกาส และกาลเวลา
- ลักษณะของวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์เครื่องประดับ
- การประดิษฐ์เครื่องประดับด้วยวัสดุต่าง ๆ

ยุพดี เต็งประเสริฐ(2538)ได้กล่าวถึง ศิลปะกับการแต่งกายไว้ว่า เป็นรายวิชาที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เพราะความรู้ที่ได้จากรายวิชานี้จะช่วยพัฒนารสนิยม เสริมจุดเด่น และลบจุดด้อยให้กับตัวเองได้ พร้อมกับนักเรียนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองด้วย และยังสามารถนำไปประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ ซึ่งผู้สอนจะต้องมีความรู้และประสบการณ์ในวิชานี้อย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งในรายวิชานี้ รวมไปถึงจะต้องเป็นผู้ที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาด้วย ในการจัดการเรียนการสอนวิชานี้ให้ประสบผลสัมฤทธิ์สูงนั้นควรฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดและแก้ปัญหาในการออกแบบ ภายใต้กิจกรรมที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน และถ้าเป็นไปได้ควรมีการเชิญวิทยากรที่มีประสบการณ์ และความชำนาญการพิเศษ มาบรรยายประกอบการสาธิต เพื่อเปิดโลกทัศน์แก่ครูและนักเรียน

วรรณรัตน์ อินทร์อำ(2530) ได้กล่าวถึงรายวิชาศิลปะกับการแต่งกายไว้ว่า ศิลปะกับการแต่งกายเป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณค่าทางรสนิยมของคน และพื้นฐานทางรสนิยมนี้สามารถเสริมสร้าง ปรับปรุง แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หากได้รับการเรียนรู้ และมีประสบการณ์เพียง

พอ พื้นฐานทางรสนิยมของคนนี้เองที่ทำให้มีการเลือกซื้อ เลือกใช้สิ่งของ รวมไปถึงการบำรุงรักษาที่แตกต่างกัน โดยธรรมชาติของรายวิชานี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ

1. ให้สามารถใช้ความรู้ทางศิลปะมาปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้สวยงามได้
2. ให้สามารถเลือกซื้อเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมตามฐานะทางการเงิน
3. ให้สามารถปรับปรุงตนเอง เกี่ยวกับการแต่งกายให้เหมาะสมตามกาลเทศะ

กาญจนา ภาคย์สกุลชัย(2529)ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับรายวิชาศิลปะกับการแต่งกายไว้ว่า การแต่งกายเป็นเครื่องสะท้อนความรู้สึกนึกคิด และรสนิยมของผู้สวมใส่ สามารถช่วยเสริมสร้างบุคลิกที่ดีให้กับผู้สวมใส่ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแบบและสี รวมไปถึงความสัมพันธ์กับร่างกายของผู้สวมใส่ด้วย

อัจฉรา วรรณสถิตย์(2527) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับรายวิชาศิลปะกับการแต่งกายไว้ที่น่าสนใจว่า การแต่งกายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งลักษณะของเสื้อผ้าที่สวมใส่ และการรู้จักการแต่งกายให้เหมาะสมกับโอกาสอันควร จากทัศนะต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาจึงสามารถสรุปได้ว่า ศิลปะกับการแต่งกายเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อตัวของผู้เรียนเองโดยตรง อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพ และรสนิยมของคนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในการเลือกซื้อ เลือกใช้ ปรับปรุงการแต่งกายของตนเองให้มีรสนิยมที่ดี และมีบุคลิกภาพที่น่าชื่นชม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นที่ผู้เรียนและบุคคลทุกคนในสังคมควรได้รับการเรียนรู้ เนื่องจากการแต่งกายสามารถใช้เป็นเครื่องมือที่จะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดและรสนิยมของผู้สวมใส่ได้โดยตรงและชัดเจนที่สุด แม้ว่าผู้สวมใส่จะใช้เสื้อผ้าที่มีราคาไม่สูงหากแต่รู้จักนำมาใช้ให้เข้ากับบุคลิกภาพของตนเองแล้ว ก็สามารถช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้ที่สวมใส่ให้น่าดูยิ่งขึ้น ซึ่งต่างกับผู้ที่ใช้เสื้อผ้าราคาแพง แต่ไม่รู้จักการนำมาใช้ให้เหมาะสมก็จะทำให้บุคลิกภาพดูด้อยลงไปถนัดตา

จากเนื้อหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจกับจุดมุ่งหมายของวิชาตามหลักสูตรให้ได้เป็นอย่างดี และวางโครงการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย จัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา และสภาพของท้องถิ่นโดยเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการแต่งกายอันแสดงถึงการเป็นผู้เจริญ และให้มีความภาคภูมิใจในการแต่งกายของไทยในอดีตอันแสดงถึงความ เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติไทย รู้จักการแต่งกายให้ถูกกาลเทศะตลอดจนสามารถคิดแปลงซ่อมแซมหรือตัดเย็บเสื้อผ้าอย่างง่าย ๆ ได้ นอกจากนั้นยังรู้จักเลือกใช้เครื่องประดับให้เหมาะสมกับแบบเสื้อผ้า และสามารถประดิษฐ์เครื่องประดับชิ้นใช้เองได้วิชาศิลปะกับการแต่งกายนอกจากจะให้

รู้ความเป็นมาของการแต่งกายไทยในอดีตแล้วยังให้รู้จักการแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ ในปัจจุบันด้วย เนื่องจากปัจจุบันค่าครองชีพต่าง ๆ สูงมาก ถ้ารู้จักทำสิ่งต่าง ๆ ขึ้นใช้เองได้บ้างก็จะช่วยลดค่าครองชีพได้และเป็นการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของชาติด้วย ถ้าเราหันมานิยมใช้ของที่คนไทยผลิต และสามารถผลิตออกส่งจำหน่ายในต่างประเทศได้ เช่น ชุดพระราชทานกำลังเป็นที่นิยมมาก และเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ชายไทยมีเครื่องแต่งกายไทยโดยเฉพาะ ปัจจุบันเรารับเอาแบบอย่างการแต่งกายของสากลอย่างแบบฝรั่งมาใช้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องแบบหรือการแต่งกายสตรี โดยทั่วไป การแต่งกายแบบพื้นเมืองหรือชาวบ้านนับวันจะลด เหลือน้อยลง จะเห็นมีอยู่ก็แต่ในชนบท หรือในการแสดงเท่านั้น การแต่งกายให้เหมาะสมและถูกกาลเทศะนั้นจะต้องมีความรู้ ในโอกาสอย่างไร ควรจะแต่งตัวแบบไหนจึงจะเหมาะสม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพัฒนาเนื้อหาวิชา

เมื่อกล่าวถึงเนื้อหาวิชา (Content) หลายคนอาจจะเห็นว่า หมายถึง สารหรือความรู้เพียงเท่านั้น แต่ในความหมายที่สมบูรณ์ คำว่าเนื้อหาวิชายังหมายความถึงประสบการณ์ของการเรียนรู้ด้วย (สุมิตร คุณานุกร, 2520 : 76) หรือในอีกแง่มุมหนึ่งเนื้อหาวิชาอาจจะกล่าวได้อีกว่า คือ บันที่ประสบการณ์ของมนุษยชาติที่ได้จัดกระทำขึ้นมาเป็นหมวดหมู่ เป็นระบบของความรู้ เพื่อเป็นรากฐานในการหาความรู้ใหม่ อันหมายรวมถึงข้อเท็จจริง หลักการ ความคิดรวบยอดต่างๆ ความเข้าใจ ค่านิยม ทศนคติ และทักษะต่างๆ (เสริมศรี ไชยศรี 2526:109)

บันที่ประสบการณ์หรือเนื้อหาสาระของความรู้ดังกล่าวนี้ เราอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่เกิดจากการที่มนุษย์เราได้รู้จัก ได้กระทำ มีความเชื่อร่วมกัน เมื่อมีการถ่ายทอด การทดสอบ การทดลองใช้ อย่างเหมาะสมแล้วเกิดเห็นผลว่า ประสบการณ์นั้นเป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์ สามารถสร้างความสนใจ สร้างความรู้ใหม่ และพัฒนาสังคมได้จริง ประสบการณ์หรือเนื้อหาต่างๆ ก็จะมีการยอมรับ เกิดการพัฒนา และถูกจัดสาขาเป็นระบบระเบียบขึ้นไว้ (Smith, Stanley and Shores. Cited by Doll 1976 : 100-101) จนกระทั่งกลายมาเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาเรียนรู้ของมวลมนุษย์ที่ถูกนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรต่างๆ ในลักษณะกลุ่มของความรู้ ที่ถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบระเบียบที่พร้อมจะนำไปถ่ายทอดได้ (สุมิตร คุณานุกร 2520:77)

เนื้อหาสาระจึงถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตร เพราะเนื้อหาเป็นแม่บท ที่จะนำไปสู่กระบวนการจัดการศึกษา อันได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน หนังสือเรียน ไปจนถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล เป็นต้น

ดังนั้นเมื่อเรากล่าวถึงการพัฒนหลักสูตรเราจึงหมายความรวมถึงการพัฒนาเนื้อหาไปด้วย ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรหรือเนื้อหา เราอาจมองเป็น 2 ลักษณะ กล่าวคือ (วัลลภ กันทรัพย์ 2529)

1. ลักษณะที่หนึ่ง เราหมายถึง การพัฒนาที่ตัวหลักสูตร คือ หลักสูตรย่อมประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ระดับต่างๆ โครงสร้างและเนื้อหาวิชา ตลอดจนแนวทางการประเมินผล สิ่งต่างๆเหล่านี้เมื่อกำหนดหรือจัดทำขึ้นมาแล้วอาจยังขาดความเหมาะสม ความสอดคล้องกลมกลืนกัน เราอาจจะต้องมีการปรับปรุงส่วนนำของหลักสูตร ได้แก่ หลักการจุดหมาย หรือจุดประสงค์ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมยิ่งขึ้น หรือปรับปรุงส่วนอื่นๆภายในให้

เกิดความสอดคล้องกันยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวหลักสูตรเอง ซึ่งจะมีผลทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การดำเนินการเช่นนี้เป็นการพัฒนาที่ตัวหลักสูตรเอง

2. ลักษณะที่สอง เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตร เราหมายถึงการพัฒนาในด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การปรับปรุงในด้านการจัดการศึกษาตามหลักสูตรซึ่งครอบคลุมการจัดโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน การจัดบุคลากรและวัสดุประสงค์การเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและการประเมินผล อันเป็นลักษณะของการนำหลักสูตรไปใช้จริงๆ ในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนด การดำเนินการเช่นนี้ เป็นการพัฒนาด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาหลักสูตรอีกแง่หนึ่ง

ซึ่งการพัฒนาเนื้อหาวิชาในที่นี้ จัดว่าเป็นการพัฒนาตามลักษณะข้อที่ 1 คือ เป็นการพัฒนาที่ตัวหลักสูตรรายวิชา อันหมายความว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาให้ได้มาซึ่ง เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลที่สอดคล้องเหมาะสมสำหรับนำมาบรรจุไว้เป็นหลักสูตร เพื่อการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายของการพัฒนา คือ

1. เพื่อกำหนดขอบข่าย ของรายการเนื้อหาวิชา ที่จะต้องสอนอย่างละเอียด ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของวิชาชีพและเป็นประโยชน์แก่นักเรียนโดยตรง

2. เพื่อเป็นแนวทางในการสอนสำหรับครู

3. เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

4. เพื่อจัดความสูญเสียเวลาทางการศึกษาในการที่ครูต้องเสียเวลาสอนรายการเนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกันและไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตรรายวิชาอื่นๆ ตามกำหนดของหลักสูตร (สุชาติ ศิริสุขไพบูลย์, อดิสาเนา)

ความจำเป็นของการพัฒนาเนื้อหาวิชาของหลักสูตรนั้น เป็นปรากฏการณ์อันหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษา ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีการค้นพบความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ ในขณะที่เนื้อหาความรู้เก่าบางอย่างนั้นได้นำมาใช้ มาทดลอง และถูกพิสูจน์แล้วว่ามีความบกพร่องหรือเกิดความไม่เหมาะสมกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม เมื่อมีความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมาย จึงถือเป็นความจำเป็นที่ต้องมีการคัดเลือกให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนนั้นได้เตรียมตัวรับและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป (Nicholls and Nicholls, 1976:97-98)

พอสเนอร์ และรูดนิตสกี (Posner and Rudnitsky, 1978 : 11-12) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพื้นฐานการเตรียมวางแผนพัฒนาเนื้อหาวิชา ให้แก่ผู้เรียนไว้ว่า สิ่งแรกของการวางแผนที่

ควรจะคำนึงถึงตัวผู้เรียนเป็นหลักก่อนว่า ผู้เรียนมีความพร้อมทางวุฒิภาวะ ความสนใจ ความต้องการ และความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือไม่อย่างไร และการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียนนั้น ก็อาจจะเริ่มต้นศึกษาได้จาก

1. หนังสือตำรา จิตวิทยาการศึกษา ที่มีเนื้อหาครอบคลุมถึงจิตวิทยาการเรียนรู้ของมนุษย์และพัฒนาการของมนุษย์

2. สังเกต และทดลองสอนในแหล่งหรือสถาบันการศึกษาที่มีลักษณะผู้เรียนคล้ายคลึงกัน

3. สัมภาษณ์และพูดคุยกับผู้ที่เคยสอนในรายวิชาที่คล้ายคลึงกัน

และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการเตรียม แผนการเรียนในหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นรายวิชาใดก็ตาม จำเป็นต้องมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาอย่างชัดเจนเพื่อที่จะสามารถแจกแจงอธิบาย อภิปรายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ของส่วนปลีกย่อยต่างๆที่มีในเนื้อหาวิชาได้และในขณะเดียวกัน ก็ต้องมี ความเข้าใจและศึกษาความเคลื่อนไหวของเนื้อหา หลักสูตรอื่นๆที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในปัจจุบันด้วย ซึ่งการศึกษาพื้นฐานด้านนี้ ก็อาจเริ่มต้นศึกษาได้จาก

1. การรวบรวมเอกสารตำรา และประมวลการสอนของเนื้อหาวิชาที่มีอยู่ในปัจจุบันเท่าที่สามารถจัดหาได้ แล้วศึกษาและเลือกสรรเนื้อหาเหล่านั้น เพื่อที่จะได้ข้อมูลและแนวความคิดว่าเนื้อหาอะไรที่ควรจะนำมาสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันหรืออนาคตได้

2. พยายามค้นหาข้อมูลจาก เนื้อหาวิชา ผู้สอนและประมวลการสอนว่าโดยปกติแล้วผู้เรียนได้เรียนอะไรในรายวิชานั้น หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องมาบ้าง รวมทั้งการพิจารณาว่าเมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรแล้วผู้เรียนควรจะเรียนต่อในวิชาใดได้อีก

3. ปรึกษากับครูผู้สอนอื่นๆ เพื่อหาความสอดคล้องกลมกลืนกันในหัวข้อของเนื้อหาวิชา สื่อการสอน แบบฝึกหัด และกิจกรรมที่สามารถจะกระตุ้นเร้าความสนใจของผู้เรียนได้

การศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานดังกล่าว ก็เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ขึ้นมา จุดมุ่งหมายบางข้อตอบสนองได้โดยการเรียนรู้เนื้อหา แต่บางจุดหมายก็เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งก็สามารถบรรลุได้ โดยการเลือกเนื้อหาให้เหมาะสม ดังนั้นถ้าเราถือว่าการศึกษาคือแผนการเรียนรู้และถ้าจุดมุ่งหมายได้กำหนดไว้ด้วยว่า การเรียนรู้ชนิดใดมีความสำคัญด้วยแล้ว ผลที่ตามมาก็คือการพัฒนาหลักสูตร จะต้องเน้นทั้งการเลือกและการจัดเนื้อหา และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วย(ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล ,2529) ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์ พัฒนาและเลือกเนื้อหานั้นจึงควรจัดทำ

และพิจารณาในหลายแง่มุม เพื่อการพิจารณาตัดสินให้ได้มาอย่างรอบคอบดังเช่นที่ ทาบ่า (Taba ,1962) ได้เสนอเกณฑ์ที่มีประโยชน์ ต่อการพิจารณาเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ ไว้ว่า

1. เนื้อหา มีความเหมาะสมและสำคัญ ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ทันสมัย ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้ ความรู้บางอย่างล้าหลังเร็วมาก ความล้าหลังดังกล่าวนี้อาจแสดงออกมาให้เห็นในรูปของข้อมูล ความคิดพื้นฐาน หลักการ หรือทฤษฎีที่ล้าหลัง ดังนั้นความสำคัญและความเหมาะสมของเนื้อหา จึงมองได้ในลักษณะของเนื้อหาที่ถูกต้อง ทันสมัย และนักวิชาการในสาขานั้นๆยอมรับ

2. มีความสอดคล้องกับความเป็นจริง ทางสังคม หลักสูตรที่มีประโยชน์ ต่อการเรียนรู้เนื้อหา และผลที่พึงได้รับจำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม และวัฒนธรรมในเวลานั้น ในทางปฏิบัตินักพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวบรวมเนื้อหาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ในข้อ 1 ก่อนแล้วจึงพิจารณาต่อไปว่า จากเนื้อหาเหล่านั้น มีเนื้อหาใดบ้างที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม และยิ่งขาดเนื้อหาใดอีกบ้างที่จำเป็นต่อการส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น

3. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึกของเนื้อหา อันหมายถึง ขอบข่ายของการครอบคลุมเนื้อหาและการทำความเข้าใจ หลักการพื้นฐาน ความคิดรวบยอด ตลอดจนการนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้อย่างลึกซึ้งชัดเจน

4. การจัดเนื้อหาให้สนองลักษณะกว้างๆของจุดมุ่งหมาย หลักสูตรควรจะจัดเนื้อหาที่สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้หลายอย่าง ไม่ใช่ เพื่อให้เรียนรู้เนื้อหาชนิดจบในตัวแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นหลักสูตรที่มีประสิทธิผล จะช่วยให้ได้มาซึ่ง ความรู้ใหม่และควรช่วยในการพัฒนาแนวทางต่างๆ เพื่อส่งเสริมการคิด เจตคติ และความสนใจที่พึงประสงค์ตลอดจนนิสัยและทักษะที่เหมาะสม

5. การจัดเนื้อหาจะต้องคำนึงถึงความสามารถที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ และสามารถปรับเนื้อหาให้เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนได้ ซึ่งหมายความว่าต้องคำนึงถึงภูมิหลังในด้านต่างๆของผู้เรียน ทั้งที่ยับยั้ง หรือเอื้อต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

6. เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมกับความต้องการ(Need)และความสนใจของผู้เรียน

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาสำหรับการพัฒนาเนื้อหารายวิชา

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชา เป็นหลักในการพิจารณาเพื่อเลือกตัดสินใจว่าเนื้อหาใดมีความจำเป็นสำหรับผู้เรียน หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชา มีนักการศึกษาได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้

Taba (1962) ได้รวบรวมเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาไว้ คือ

1. เนื้อหามีความเหมาะสมและสำคัญ
2. มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคม
3. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึกของเนื้อหา
4. สนองความต้องการของความมุ่งหมายได้หลาย ๆ ข้อ
5. สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน
6. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

Tyler (1970) ได้ให้หลักในการจัดเนื้อหา ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมาย
2. ต้องเป็นผู้เรียนพอใจและสนใจ
3. เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
4. มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกตามความสนใจ
5. ประสบการณ์เดียวสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้หลายอย่าง

สังัด อุทรานันท์ (2532) กำหนดเกณฑ์การเลือกเนื้อหา ดังนี้

1. เกณฑ์ความถูกต้อง คือ เนื้อหานั้นสามารถพิสูจน์ได้ เพราะความเจริญทางวิชาการมีมาก จึงมีการค้นคว้าพบข้อมูลใหม่อยู่เสมอ ข้อมูลความรู้เก่า ๆ ล้าสมัยหรือขาดความถูกต้องไป เนื้อหาที่นำมาบรรจุจะต้องเลือกสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริง

2. เกณฑ์แห่งความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ คือ ต้องเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน

3. เกณฑ์แห่งความสำคัญ คือ มีความจำเป็นหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

4. เกณฑ์แห่งความสนใจ ผู้เรียนจะเรียนได้ดีที่สุด ถ้าสิ่งที่เรียนนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ
 เจริมศรี ไชยศร (2528) กล่าวถึงการกำหนดเนื้อหาว่า ต้องพิจารณาถึง

1. ขอบข่ายของเนื้อหาวิชา มีอะไรบ้างที่จะให้ผู้เรียนเรียนรู้ควรเน้นที่จุดใด ซึ่งต้องพิจารณาจากหลายสิ่ง เช่น

1-1. คุณค่าของเนื้อหา นั้น ซึ่งเป็นผลของวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจ และการพิจารณาสถานภาพทางสังคม เพื่อเลือกเนื้อหาที่สำคัญต่อโลกปัจจุบัน

1-2. ความรู้เกี่ยวกับตัวเด็ก และความสามารถของเด็ก

1-3. เนื้อหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกัน

1-4. โอกาสในการนำเนื้อหาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1-5. ความเพียงพอของบุคลากร สถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวก และแหล่งวิชาการอื่น ๆ

2. ลำดับตอนของเนื้อหา จำเป็นต้องจัดลำดับโดยพิจารณาได้จากหลายสิ่ง เช่น พิจารณาลำดับช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์ พิจารณาสภาพแวดล้อมความเป็นเหตุเป็นผล ความยากง่าย ความสนใจของผู้เรียน เมื่อพิจารณาสิ่งเหล่านี้แล้ว จึงตัดสินใจว่าจะสอนอะไรก่อนหลัง

3. ระยะเวลา เนื้อหาเหล่านั้น ควรใช้เวลาเท่าใด ปัญหาที่มักเกิดขึ้นอยู่เสมอ ในการเลือกเนื้อหาวิชา คือ สิ่งที่น่าเรียนมักจะมีเกินเวลาที่เด็กมีอยู่

ในการพิจารณาคัดเลือกเนื้อหาวิชานั้น เราต้องตรวจสอบอยู่เสมอโดยตั้งคำถามว่า

- มีเนื้อหาอื่น ที่น่าจะมีความสำคัญมาก สำหรับผู้เรียน แต่เรายังไม่ได้สอนหรือ เรื่องนั้นถูกลดจำนวนลงไปบ้างหรือไม่

- มีเนื้อหาตอนใดที่ควรจะได้รับ ความสนใจมากขึ้น

- มีเนื้อหาตอนใดที่ไม่ได้รับการเน้นเท่าที่ควร

เนื้อหาสำหรับเรื่องหนึ่งๆ ควรกำหนดให้เหมาะสม กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เนื้อหาที่จะให้กับผู้เรียน ต้องมีรายละเอียดตามข้อเท็จจริง และครอบคลุมประสบการณ์ ทัศนคติ ค่านิยม

ทักษะ และอื่น ๆ อีกและควรเลือกเนื้อหาให้สัมพันธ์กับชีวิต หรือสิ่งที่มีคุณค่ากับชีวิตและสังคม ให้มากที่สุด

จากงานวิจัยของ กาญจนา บุญรมย์ (2524) ให้เสนอแนะว่า ลักษณะเนื้อหาของวิชา พื้นฐานทั่วไป ในวิทยาลัยครู ควรจะมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายบ้างพอสมควรดังนี้

1. เป็นความรู้กว้าง ๆ ของสาขาวิชานั้น
2. เป็นเนื้อหาเบื้องต้นของสาขาวิชานั้น
3. มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน
4. มีความสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2527) กล่าวว่า การเลือกเนื้อหาวิชา มีวิธีการดำเนินการดัง

นี้

1. ให้เกณฑ์การตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ เป็นตัวกำหนดว่าจะสอนอะไรบ้าง
2. ใช้เกณฑ์บางอย่าง (ความยาก ความสนใจ การจัดลำดับ) เป็นตัวบ่งชี้ในการเลือกเนื้อหาสาระ

3. มีการวางแผนและใช้วิธีการสอนที่เหมาะสม เพื่อเป็นการประกันการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่เลือกไว้

สัจด์ อุทรานันท์ (2532) ได้กล่าวว่า การเลือกเนื้อหาวิชา มีวิธีการดำเนินการได้หลาย ๆ ลักษณะดังนี้

1. การใช้ความคิดเห็นพิจารณาตัดสิน (Judgemental Procedure) ซึ่งทำได้โดยให้ผู้ที่มีส่วนร่วมทำงานได้ใช้ความคิดเห็นของตนเองมาอภิปราย เพื่อตัดสินว่าไม่ควรเอาเนื้อหาสาระใดมาบรรจุไว้ในหลักสูตรการดำเนินงานจะเริ่มต้นจากการพิจารณาจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อนว่าการที่จะบรรจุจุดมุ่งหมายนั้น ๆ สมควรเอาเนื้อหาสาระใดมาก่อน ถ้าหากมีเนื้อหาสาระที่มีความสำคัญให้เลือกหลายอย่าง คณะพัฒนาหลักสูตรก็จะต้องวิเคราะห์ดูว่า ตามสถานการณ์โดยทั่วไปในขณะนั้นว่า เนื้อหาสาระใดสมควรจะเลือกมาบรรจุไว้ในหลักสูตร โดยอาศัยเกณฑ์ในการเลือกดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

2. การวิเคราะห์ (Analytical Procedure) ทำได้โดยการทำการวิเคราะห์กิจกรรม ผลการปฏิบัติและข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงหรือความรู้ ตลอดจนข้อคิดเห็นของบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญ

ชาวนาที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ การวิเคราะห์ข้อมูลนอกจากจะกระทำการวิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงด้วยก็ได้

3. การทดลอง (Experimental Procedure) ทำได้โดยทดลองในภาคสนาม (Field Experiment) ก็ได้ โดยการนำเนื้อหาสาระที่ต้องการจะบรรจุไว้ในหลักสูตรไปทำการทดลองใช้ในสถานการณ์จริงภายในขอบเขตจำกัด เมื่อสิ่งไหนได้ผลดีก็นำเอามาทำหนดไว้ในหลักสูตรต่อไป การเลือกเนื้อหาสาระโดยวิธีการทดลองนี้ จำเป็นต้องดำเนินการตามกระบวนการการวิจัยโดยรัดกุมด้วย ถึงแม้วิธีการเลือกเนื้อหาสาระโดยวิธีการทดลองจะเป็นวิธีที่ดี แต่ก็จำเป็นต้องใช้เวลาและทรัพยากรต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ดังนั้นโดยทั่วไปจึงมักจะไม่นำวิธีการนี้มาใช้บ่อยนัก

สุมิตร คุณานุกร (2520) ได้เสนอว่า ในขอบเขตของวิชาเล็ก ๆ หรือในขอบเขตของการสอนที่จำกัด วิธีการเลือกเนื้อหาสาระต่าง ๆ เพื่อบรรจุในรายวิชาให้ได้ผลดีนั้น ควรใช้วิธีการทางความคิดเห็นส่วนรวม ซึ่งมีขั้นตอนของการดำเนินงาน คือ

1. กำหนดตัวบุคคลที่จะแสดงความคิดเห็น ควรประกอบด้วยบุคคลเด่น ๆ ในหลาย ๆ อาชีพ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ และตัวแทนจากชุมชน

2. กำหนดวิธีการรวบรวมความคิดเห็น ส่วนมากจะใช้แบบสอบถามในบางครั้งมีการสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่มย่อยประกอบ ในแบบสอบถามจะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความมุ่งหมายมาวิเคราะห์ แล้วตีความหมายออกมาว่าความมุ่งหมายแต่ละข้อน่าจะมีเนื้อหาสาระอะไรบ้างที่จัดว่าสอดคล้อง ประมวลออกมาให้หมดแล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา ผลของการพิจารณาจะออกมาในรูปการให้น้ำหนักที่แสดงถึงความเห็นด้วยของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาประมวลเพื่อหาว่า เนื้อหาใดมีผู้เห็นว่าสอดคล้องกับความมุ่งหมายมากที่สุด

แนวทางในการจัดลำดับเนื้อหาสำหรับการพัฒนาเนื้อหารายวิชา

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้วางแนวทางในการจัดเนื้อหาวิชาดังนี้

1. จัดเรียงลำดับ จากเนื้อหาสาระที่ง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งที่ไม่ซับซ้อนไปสู่สิ่งที่ซับซ้อน

2. จัดให้เรียนส่วนรวมก่อนส่วยย่อย

3. จัดให้เรียนในสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อนนามธรรม
4. จัดให้เรียนสิ่งที่เป็นพื้นฐานก่อนสิ่งที่เป็นความรู้ขั้นสูง
5. จัดให้เรียนตามลำดับเวลาให้เห็นความต่อเนื่องกัน จะเป็นอดีตมาหาปัจจุบัน หรือ เรียงจากปัจจุบันย้อนไปหาอดีตก็ได้

Hunkins (1988) กล่าวว่า จุดประสงค์ทางการศึกษาจะเป็นตัวกำหนดการจัดเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้ของนักเรียนจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ต่อเมื่อเนื้อหาจากสาขาหนึ่งสัมพันธ์อย่างมีความหมายกับเนื้อหาของอีกสาขาหนึ่ง และการจัดเนื้อหาวิชา ควรจัดตามลำดับก่อนหลัง การจัดลำดับก่อนหลังนี้ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตวิทยา เช่น ความเจริญเติบโตของมนุษย์ พัฒนาการและการรู้ของแต่ละคน และต้องคำนึงถึงความสมเหตุสมผลของเนื้อหา เพราะผู้เรียนมีความต้องการความสนใจที่ต่างกัน

smith and Stanley (อ้างถึงใน Hunkins, 1988) แนะนำการจัดลำดับก่อนหลังไว้ดังนี้

1. การเรียนรู้จากสิ่งง่าย ๆ ไปหาสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อน โดยอาศัยหลักที่ว่า การเรียนรู้จะบังเกิดผล ก็ต่อเมื่อมีการนำเสนอเรื่องง่าย ๆ ไปหาเรื่องที่มีความสัมพันธ์ซับซ้อนจากรูปธรรมสู่นามธรรม

2. การเรียนรู้สิ่งที่เป็นพื้นฐานก่อน เป็นการเรียนรู้จากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม การเรียนรู้ลักษณะนี้ อาศัยสมมติฐานที่ว่า จะต้องเข้าใจข้อมูลหรือรายละเอียดส่วนย่อย ๆ เสียก่อนที่จะเข้าใจส่วนที่เหลือ

3. การเรียนรู้จากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย นักจิตวิทยาการศึกษา แนะนำว่า ต้องนำเสนอนี้อาหรือประสบการณ์ให้แก่นักเรียนอย่างกว้าง ๆ เสียก่อน

หลักเกณฑ์และข้อเสนอแนะที่นักการศึกษาได้กล่าวมานั้น จัดว่าเป็นหลักการแบบกว้างๆทั่วไป สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาว่า ความรู้หรือเนื้อหาใดที่ควรเลือกเข้ามาบรรจุไว้ในหลักสูตร แต่สำหรับการเลือกเนื้อหาสาระสำหรับหลักสูตรที่มีลักษณะเฉพาะด้านนั้น ก็ขึ้นอยู่กับว่าการออกแบบหลักสูตร จะมีการวางแผนการ วางขอบข่ายของหลักสูตรให้มีความกว้าง ความลึกเพียงใด และการที่ได้มาซึ่งเนื้อหาวิชาที่เลือกสรรมาแล้วหรือ การที่จะพัฒนาเนื้อหาสาระขึ้นมาใหม่ ก็อาจทำได้หลายกระบวนวิธีการ เช่น จากการศึกษาวิจัยในวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชานั้นๆ โดยผ่านความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา จากผลงานความก้าวหน้าของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ

แก่ผู้เชี่ยวชาญรุ่นใหม่ และประการสุดท้ายคือ การหาผลสรุปความสำคัญของการจัดลำดับการเลือกสรร โดยผ่านวิธีการศึกษาวิเคราะห์ ความต้องการจำเป็น(Wulf and Schave 1984)

สำหรับในกรณีของการพัฒนาเนื้อหารายวิชาศิลปะกับการแสดงกาย ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตรรายวิชาหนึ่งในระดับย่อยนั้น ก็ย่อมต้องพิจารณาถึงวิธีการ หลักเกณฑ์ และข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้มีส่วนประกอบต่างๆของเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่างๆที่มีความถูกต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม มีประโยชน์และอยู่ในความสนใจที่ผู้เรียนสามารถรับรู้ได้ปฏิบัติได้นั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

กาญจนา บุญรัมย์(2524)ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปในวิทยาลัยครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปในวิทยาลัยครูผลการวิจัยพบว่าในด้านจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปในวิทยาลัยครู ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นแตกต่างกันว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดและสติปัญญากว้างขวาง และเพื่อเกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน การจัดเนื้อหาวิชาพื้นฐานทั่วไปมีความเห็นว่าคุณลักษณะเนื้อหาเป็นความรู้กว้าง ๆ ของสาขาวิชานั้น ๆ และเป็นเนื้อหาเบื้องต้นของสาขาวิชานั้น ๆ ด้านการจัดปัจจัย ในการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไป มีความเห็นว่าวิทยาลัยครูจัดการบริหารความสะดวกในการกรกใช้ห้องสมุด และการเปิดสอนรายวิชาพื้นฐานทั่วไป คำนึงถึงสภาพความพร้อมของผู้สอน ด้านการเรียนการสอน มีความมั่นใจในการสอนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ผลจากการเทียบความคิดเห็นในด้านลักษณะการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไป พบว่าผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ด้านปัญหาการเรียนการสอน มีความคิดเห็นว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ ผู้เรียนขาดทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ และผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน ผลจากการเปรียบเทียบความคิดเห็นในด้านปัญหาการเรียนการสอนนี้ พบว่าผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

บุญพร้อม อติรัตน์(2525) ศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาแผนกพยาบาลระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษธุรกิจ ในด้านหลักสูตรและเนื้อหา การจัดการเรียนการสอน การวัดประเมินผล การนำไปใช้และปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านหลักสูตรและเนื้อหา มีความเหมาะสมปานกลาง การจัดการเรียนการสอนมีกิจกรรมน้อย และการใช้สื่อการเรียนการสอนมีกิจกรรมน้อยมาก การวัดผลใช้วิธีการวัดแบบใช้แบบทดสอบมากที่สุด นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในระดับปานกลาง แต่สามารถนำทักษะการอ่านหนังสือแบบเรียนไปใช้ได้มาก ปัญหาในการเรียนการสอนที่พบมากที่สุดคือ ผู้เรียนไม่มีทักษะในการพูดและการฟัง

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ควรจะต้องเสนอแนะแนวทางผสมผสานทักษะต่างๆ ไว้ในแต่ละบทเรียน เพื่อให้เด็กพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ พร้อมๆ กัน รูปแบบจะต้องกำหนดเงื่อนไขให้มีการเตรียมครู ให้มีความเข้าใจในเรื่องการผสมผสานก่อนที่ครูจะสร้างแผนการสอน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด แต่สิ่งที่พบในการวิจัยครั้งนี้คือ ทักษะกระบวนการคิดเป็นทักษะที่ครูให้ความสำคัญน้อยที่สุด หรือไม่ให้ความสำคัญเลย รูปแบบการจัดการเรียนการสอนควรมีลักษณะที่เชื้อให้ผู้สอนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงสร้าง โครงการและแผนการเรียนการสอนรวมทั้งการจัดหาสื่อการเรียนการสอน

ขันติ เจริญอาจ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นและเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาตรี เกี่ยวกับการเรียนการสอน ประชากรที่ใช้คืออาจารย์ผู้สอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ 20 คน และนักศึกษา 445 คน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษากลับมาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาความเข้าใจในศิลปะ โดยส่วนรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยในด้านคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน คุณสมบัติของผู้เรียน การใช้เอกสารและตำราประกอบการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาและหลักสูตร วิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และการวัดประเมินผล เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษากลับมาเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาความเข้าใจในศิลปะ พบว่า ความคิดเห็นในด้านคุณสมบัติของผู้เรียน การใช้เอกสารตำราประกอบการเรียนการสอน วิธีสอนและนักศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ยกเว้นความคิดเห็นด้านคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ด้านเนื้อหาวิชาและหลักสูตร อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

สุพิทย์ สมภักดี (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการสอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาในการสอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ ของอาจารย์ผู้สอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา ด้านหลักสูตร และเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน วัสดุและ

อุปกรณ์การสอน การวัดและการประเมินผล ปัญหาต่างๆไป รวมถึงการเปรียบเทียบปัญหาการสอนของอาจารย์ผู้สอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาระหว่างวิทยาเขตส่วนกลางและวิทยาเขตส่วนภูมิภาค โดยได้สร้างแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด สำหรับอาจารย์ผู้สอนจำนวน 45 คน จาก 5 วิทยาเขตที่มีการสอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์วิเคราะห์ค่าสถิติจากข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า-t-test แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปของตารางประกอบความเรียง ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ในด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน สื่อทัศนูปกรณ์ และการวัดการประเมินผลว่ามีปัญหาในระดับน้อย ปัญหาความพร้อมของหลักสูตรกับตำราและอุปกรณ์การสอนที่สถาบันมีอยู่ ปัญหาในเรื่องการจัดงบประมาณเพื่อการจัดซื้อเครื่องมือสื่อทัศนูปกรณ์ ปัญหาการสนับสนุนส่งเสริมในการจัดเตรียมวัสดุฝึก ปัญหาเกี่ยวกับเอกสารวิชาการ ตำรา วารสาร ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ที่มีอยู่ในห้องสมุดสถาบัน และปัญหาการเสาะแสวงหาข้อมูลทางวิชาการจากหน่วยงานนอกสถาบันมีปัญหาในระดับมาก และยังพบอีกว่า ปัญหาการสอนของอาจารย์ผู้สอนในวิทยาเขตส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศุภฎี สุนทรารชุน (2531)ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเนื้อหารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพแผนกวิชาสิ่งทอ วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษาวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ สำหรับการวิจัยเพื่อพัฒนาเนื้อหารายวิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้าใช้วิธีวิจัยอนาคตแบบEDFRโดยดำเนินการเก็บข้อมูล 3 รอบ รอบแรกเป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณสมบัติที่นักออกแบบลายพิมพ์ผ้าจะต้องมี และหัวข้อเนื้อหาวิชาที่จะต้องศึกษา จากนั้นนำผลสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วงคะแนน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจออกความเห็นในรอบที่สอง นำผลในรอบที่สองมาจัดทำเป็นแบบสอบถามรอบที่สาม เพื่อนำมาใช้ตามผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงคุณสมบัติของนักออกแบบลายพิมพ์ผ้าที่พึงประสงค์ หลักการออกแบบลายพิมพ์ผ้าและจุดประสงค์ของการสอนที่ควรจะเป็นรวมทั้งการแบ่งหน่วยและบทเรียนซึ่งประกอบด้วย การสร้างลาย สัณฐานของไฟของลาย การขยายและย่อลาย การต่อลาย ลักษณะเฉพาะของลวดลายที่ออกแบบ การแยกสีลายผ้า สีที่ใช้ในการออกแบบลายพิมพ์ผ้า ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบลายพิมพ์ผ้า การออก

แบบลายพิมพ์ผ้าให้สนองประโยชน์ใช้สอยทั่วไป การทำ Art work ของลายพิมพ์ผ้า และกระบวนการพิมพ์ผ้า

อรรถพร เพชรานนท์(2531)ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน รายวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมภายในสำหรับภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้สอนและผู้เรียน ภาควิชาสถาปัตยกรรม มีด้วยกัน 2 กลุ่ม คือ

1.ประชากรที่ใช้ในชั้นสำรวจสภาพ และความต้องการด้านการเรียนการสอน เป็นผู้สอน จำนวน 10 ท่านและผู้เรียนจำนวน 100 ท่าน

2.ประชากรที่ทดลองใช้สอน จำนวน 30 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยที่ได้หลังการนำรูปแบบไปทดลองใช้สอนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยที่ได้ก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้สอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05ด้วยการทดสอบค่า(t-test) แสดงว่ารูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นนี้ ใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประชิด ทิณบุตร(2532)ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเนื้อหาวิชากรออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา สาขาวิชาเอกออกแบบนิเทศศิลป์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเนื้อหาวิชาออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ กลุ่มประชากรเป็นผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ 9 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเดลฟาย โดยนำไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญ 3 รอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับหัวข้อเนื้อหาที่ควรศึกษาในวิชากรออกแบบบรรจุภัณฑ์ ดังนี้คือความรู้ทางการบรรจุทั่วไป วัสดุบรรจุภัณฑ์ ความคิดสร้างสรรค์ หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การนำเสนอผลงานวิธีการศึกษาความรู้ การออกแบบโครงสร้าง การตลาดและการโฆษณา กระบวนการพิมพ์ บทบาทและหน้าที่ของงานจิตวิทยาการออกแบบ ความรู้ทางกฎหมาย การออกแบบกราฟิก

วันชัย ลั่งร้น้อย(2532)ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือกวิชาช่างเครื่องปั้นดินเผา ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตบริการของโรงเรียนวัดน้อยใน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพแขนงงานเลือก วิชาช่างเครื่องปั้นดินเผาตามหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตบริการของโรงเรียนวัดน้อยใน กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน ขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรแม่บท แผนการสอน หนังสือ รายงานการวิจัย
2. ศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ
3. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงอันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร
4. นำข้อมูลที่ได้จาก 1-3 มาร่างหลักสูตรแล้วจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้
5. เสนอร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ให้ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนพิจารณาและให้ข้อคิดเห็น
6. เสนอร่างหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรที่ผ่านการพิจารณาจากข้อ 5 ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและความถูกต้อง
7. นำผลการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ และแก้ไขให้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน ใบงาน ใบความรู้ วิชาช่างเครื่องปั้นดินเผา ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนพิจารณาแล้ว เห็นว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้

ธัญชี่ เปล่งวิทยา(2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเนื้อหารายวิชาการพิมพ์ภาพผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักเรียนระดับอนุปริญา ไปรกรรมวิชาศิลปะการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์สทวิทยาลัยอีสานใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียน

การสอนในรายวิชาการพิมพ์ภาพผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอีสานใต้ ขั้นตอนการพัฒนาเนื้อหา รายวิชาการพิมพ์ภาพผ่านตะแกรงบนพื้นราบ ใช้วิธีวิจัยอนาคตเทคนิคEDFRกลุ่มผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย อาจารย์ นักวิชาการและผู้ประกอบธุรกิจโดยเน้นเฉพาะด้านการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ รวม 15 ท่าน ทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด 3 รอบ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ 1 รอบ และการตอบแบบสอบถาม 2 รอบ โดยการสัมภาษณ์มีสาระสำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านเนื้อหาและด้านกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของเนื้อหา รายวิชา ดังนี้ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติให้เห็นความแตกต่างของหมึกพิมพ์ที่พิมพ์ลงบนพื้นราบประเภทต่างๆและสามารถอธิบายและปฏิบัติการใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์อย่างมีคุณภาพ ด้านเนื้อหาที่มีความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องของลักษณะผลงานการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ ผ้าสกรีน ยางปาด การทำต้นแบบโดยการถ่ายฟิล์มและการทำแม่พิมพ์ โดยวิธีการใช้แสง ด้านกิจกรรม ผู้เชี่ยวชาญ เสนอแนะให้เน้นการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้ ผ้าสกรีน ยางปาดและเครื่องมือการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบอย่างถูกวิธี ตลอดจนการทำแม่พิมพ์โดยใช้กาวอัด

เกษม เหลือจันทร์(2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการสอนแบบโครงการในวิชาออกแบบ-เขียนแบบ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการสอนแบบโครงการ ในวิชาออกแบบ-เขียนแบบ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และเพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาออกแบบ-เขียนแบบ ที่เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบโครงการที่พัฒนาขึ้นใหม่ กับกระบวนการสอนแบบบรรยายผวนวง การปฏิบัติงาน วิธีดำเนินการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลองในภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ให้เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบโครงการที่พัฒนาขึ้นใหม่ ซึ่งประกอบด้วย 7 โครงการ คือ โครงการศึกษาคำรวจข้อมูล โครงการวางแผนความคิด โครงการดำเนินการจำลอง โครงการดำเนินการจริง โครงการแก้ปัญหา โครงการสรุปหลักเกณฑ์ โครงการวัดและประเมินผล ส่วนกลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ให้เรียนด้วยกระบวนการสอนแบบบรรยายผวนวงการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาออกแบบ-เขียนแบบ ที่เรียนจากกระบวนการสอนแบบโครงการที่พัฒนาขึ้นใหม่ สูงกว่าที่เรียนจากกระบวนการสอนแบบบรรยายผวนวงการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธวัชชัย มหานพวงศ์ชัย (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารายวิชาการออกแบบของเล่น สำหรับเด็กปฐมวัย สาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารายวิชา การออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย การดำเนินการวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสาร และการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR ประชากรประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 9 ท่าน ซึ่งเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นักวิชาการด้านการศึกษาปฐมวัย นักวิชาการด้านจิตวิทยา และนักออกแบบจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการ 2 รอบ โดยรอบแรกสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเนื้อหาการออกแบบของเล่น สำหรับเด็กปฐมวัยจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม แบบประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน ในเรื่องเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการสอน เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เพื่อเลือกข้อมูลที่มีค่าตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ มาสรุปเป็นผลการวิจัย ผลการวิจัยที่ได้มาเสนอเป็นรายวิชาการออกแบบของเล่น สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะรายวิชา จุดมุ่งหมายในการสอนเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

กรรพันธ์ จิตตเกษม (2538) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครู ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ อาจารย์ผู้สอนสุนทรียะทางทัศนศิลป์ วิทยาลัยครู 36 แห่งทั่วประเทศ โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิทยาลัยละ 2 คน รวม 72 คน แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ ซึ่งประกอบด้วย สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม แบบจัดลำดับจุดประสงค์ในการสอนรายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์แบบประเมินค่า 5 ระดับในเรื่องที่เกี่ยวกับ จุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลของรายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์และคำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์ผู้สอนศิลปะ มีความคิดเห็นว่า หลังจากนักศึกษาได้เรียนวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์แล้ว นักศึกษาจะมีความรู้ดังนี้ให้มีความรู้เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์เบื้องต้น ให้มีความเข้าใจความหมายของศิลปะ ให้เข้าใจความหมายและขอบข่ายของงานทัศนศิลป์ ให้เข้าใจทฤษฎีเบื้องต้นทางทัศนศิลป์ ให้มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ให้มีประสบการณ์ในการรับรู้ความงามทางทัศนศิลป์ ให้สามารถวิจารณ์ความงามจากทัศนศิลป์ได้ ให้มีความรู้เกี่ยวกับยุคสมัยของศิลปะไทย ให้มีความรู้

เกี่ยวกับลักษณะของศิลปะไทย ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน ให้มีความรู้เกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในงานทัศนศิลป์ ให้รู้จักประวัติและผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงก้องโลก ให้รู้จักประวัติและผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงในประเทศไทย ให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะตะวันตกพอสังเขป ให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะสมัยใหม่ ให้สามารถนำความรู้ทางสุนทรียทางทัศนศิลป์ไปปรับปรุงใช้ในชีวิตประจำวัน

งานวิจัยต่างประเทศ

เพรสคอต (Prescott 1981 : 2591) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรศิลปศึกษา สำหรับวิทยาลัยครู 36 แห่ง ในประเทศไทยโดยใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของอาจารย์ผู้สอนศิลปะในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า วิชาศิลปะในวิทยาลัยครูนั้นควรจะได้ปรับปรุงโครงสร้างเพื่อให้มีขอบข่ายและเนื้อหากว้างมากขึ้น มีการยืดหยุ่นได้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาคควรกำหนดให้ชัดเจน รายวิชาต่างๆ ของวิชาศิลปศึกษา ควรมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

เดสมอนด์ (Desmond, Kathleen Kaddon, 1981 : 1911-A) ได้ทำการศึกษาเรื่อง A Model for Teaching Photographic Art Criticism เมื่อปี ค.ศ. 1981 มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะพัฒนารูปแบบการสอน ในเรื่องการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่าย และได้หากฎเกณฑ์ ที่จะใช้ในการวิจารณ์งานศิลปะไว้ โดยตั้งปัญหาในเรื่องของ การออกแบบรูปแบบของการสอนการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่าย และทำการวิเคราะห์คุณลักษณะของการสอนการวิจารณ์งานศิลปะ 7 ประการที่จะนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบของการสอบถามคือ

1. ความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ ของการวิจารณ์ศิลปะภาพถ่าย และโครงสร้างที่เป็นแนวความคิดพิเศษ เช่น เทคนิควิธีการถ่ายภาพ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับศัพท์ทางสุนทรียศาสตร์ และการตอบสนองการรับรู้ของผู้ดู

2. การทำความเข้าใจและการประเมินผลรูปแบบของการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่าย

3. การควบคุมรูปแบบที่จะอธิบายการจัดองค์ประกอบของงานศิลปะภาพถ่ายนั้น

ให้สมคูลย์

4. การสรุปข้อมูลและความหมายของแนวความคิด

5. งานศิลปภาพถ่ายนั้นต้องสื่อสารให้อย่างสมเหตุสมผล

6. งานศิลปภาพถ่ายและมีการยอมรับการตอบสนองทางธรรมชาติของมนุษย์

นั่นคือ คุณลักษณะทั้ง 7 ประการดังกล่าว จะมีผลทางตรงและทางอ้อมกับรูปแบบของการสอนการวิจารณ์งานศิลปะภาพถ่ายนั่นเอง

พาเรฟซัว (Kparevzua , 1983 : 333-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบหลักสูตรรายวิชาสิ่งทอสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไนจีเรีย (Development of a textile curriculum model for Nigerian higher education institutions) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะพัฒนารูปแบบหลักสูตรรายวิชาสิ่งทอ ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งตรงกับนโยบายทางการศึกษาของประเทศ โดยจัดเตรียมขอบเขตที่จะพิจารณาจากจุดหลัก 3 จุด เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย

1. ทำการสำรวจเชิงประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับวรรณคดีที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดหลักของสิ่งทอดั้งเดิมในประเทศไนจีเรีย
2. วิธีการสอนสิ่งทอของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน
3. ทฤษฎีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ เรื่องที่ศึกษา

ข้อมูลที่รวบรวมจากทั้ง 3 แหล่งนี้ จะนำมาสังเคราะห์เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับกำหนดกฎเกณฑ์ ในการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาสิ่งทอ โดยเตรียมสำหรับนักศึกษาในหลักสูตร 4 ปี ซึ่งมีทั้งรูปศิลปะดั้งเดิมและร่วมสมัย ตัวอย่างของบทเรียนที่เน้นทางด้านการออกแบบจะถูกพัฒนาเพื่อทดลองว่ารูปแบบอย่างไรที่ดำเนินการแล้วจะประสบผลสำเร็จ การศึกษาครั้งนี้ได้สรุปและเสนอแนะว่า การกำหนดหลักสูตรควรจะรองรับในเรื่องของการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์การสอนเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญโดยตรงกับลักษณะของสิ่งทอดั้งเดิม สิ่งทอร่วมสมัยและสิ่งทอของต่างชาติ เพื่อที่จะเอื้อต่อการพัฒนาและผลิตสิ่งทอของชาวไนจีเรีย และนำมารวมกันอยู่ในหลักสูตรรายวิชาสิ่งทอ

สุสิทธิ์ ผลระย้า (1983) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A Model Secondary School Curriculum for Teaching the History of Thai Art เมื่อปี ค.ศ. 1983 มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอเรื่องราวเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์และสถาปัตยกรรมไทย เข้าบรรจุในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาถึงหลักสูตรและหนังสือประกอบการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ศิลป์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ ระดับมัธยมศึกษา
 ของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่เคยได้รับทราบเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ และ
 สถาปัตยกรรมไทย ในขณะที่เรียนในมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งจากสาเหตุที่วงการประวัติศาสตร์ไทย
 แคน ทำให้เนื้อหาความรู้เกี่ยวกับศิลปะและสถาปัตยกรรมไทยไม่ได้รับการบรรจุ อยู่ในหลักสูตร
 ระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาเพื่อการแนะนำครูให้มี
 ความรู้เกี่ยวกับศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย โดยการยกเอายุคต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ศิลป์ไทยกับ
 งานศิลปสถาปัตยกรรมไทยที่สำคัญพร้อมทั้งเสนอคู่มือประกอบการสอนอันประกอบด้วย การเรียง
 ลำดับก่อนหลังของเนื้อหาวิชา เพื่อนำเข้าสู่เรื่องราวของประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย นอกจากนี้ผู้วิจัยยัง
 ได้จัดเตรียมมัลติมีเดียจำนวน 73 ภาพ พร้อมทั้งคำอธิบายรายละเอียดซึ่งเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่
 สมบูรณ์ เพื่อที่ครูจะนำไปประกอบการสอนในภายหลัง และเพื่อเป็นการแพร่กระจายให้เกิดความ
 สนใจยิ่งขึ้น สำหรับความเข้าใจประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมและศิลปะไทย

จุงแมน (Lee, Jungman , 1984 :1953-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง A Descriptive Model
 of the Organizational Structure of Architectural Design Behavior เมื่อปี ค.ศ. 1983 มีวัตถุประสงค์
 ประสงค์เพื่อที่จะพัฒนาทฤษฎีการออกแบบในงานสถาปัตยกรรม โดยสร้างเป็นโครงสร้างของการ
 ออกแบบที่มีรูปแบบในการทำงานทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถสื่อความหมายของงานออกแบบ
 ด้วยการอธิบายองค์ประกอบพื้นฐานของการออกแบบให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดกฎและหลักการ
 ของวิชาการปฏิบัติการออกแบบ ในขั้นแรกได้ทำการศึกษาในแนวกว้างถึง รูปแบบของการจัดการ
 โครงสร้างของงานสถาปัตยกรรม แล้วพบว่าการออกแบบงานสถาปัตยกรรมนั้นมีกิจกรรมที่จะต้อง
 ปฏิบัติ 4 อย่างคือ กระบวนการหาข้อมูล การประเมินค่าใช้จ่าย การตัดสินใจเลือกแบบ การจัด
 ทำเอกสารที่จำเป็น นอกจากนี้ยังได้วิเคราะห์ทฤษฎีการออกแบบที่มีอยู่แล้ว พบว่า ลักษณะของ
 ทฤษฎีมีอยู่ 3 ลักษณะคือ

-รูปแบบของการออกแบบ (Paradigms of Design) เป็นทฤษฎีที่อธิบายวิธีการ
 พิจารณาถึงประโยชน์ใช้สอยในงานออกแบบ

-Micro - Theories อธิบายถึงวิธีการปฏิบัติที่ใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง

-Macro - Theories เป็นทฤษฎีที่อธิบายรูปแบบของวิธีการปฏิบัติงานออกแบบ

จากทฤษฎี 3 ประการนี้ นำมาสู่ข้อวิจารณ์ และการพัฒนาคือ ความเป็นไปได้ ในการ
 พัฒนารูปแบบของการปฏิบัติงานจริง ๆ การแสดงความคิดเห็นของผู้ออกแบบลงไปในงานออกแบบ

ซึ่งจะช่วยให้สถาปนิก และนักวิจัยสามารถที่จะแยกแยะให้เป็นทฤษฎีที่ใช้ในการออกแบบที่มีลักษณะพิเศษชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งเสนอแนวทางการปรับปรุง ความสามารถในการประเมินคุณค่า และการนำทฤษฎีที่มีอยู่ไปใช้ให้สอดคล้องกับการปฏิบัตินั้น

คาบิรี (Kabiri, Ilan, 1984 : 3579-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Principles for Structuring a Motivating Program in Art History เมื่อปี ค.ศ. 1983 โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยคือการเสนอแนะเพื่อการเข้าถึงการสร้างโปรแกรมการเรียนประวัติศาสตร์ที่ดึงดูดความสนใจ ในการเรียนเกี่ยวกับศิลปะจากปัญหาที่เกิดขึ้นคือ อะไรคือปัจจัยที่จะทำให้เกิดสภาพเริ่มแรกของการเรียน โปรแกรมการเรียนการสอน ที่ประกอบด้วยสิ่งที่จำเป็นในการเรียนคืออะไร อะไรคือหลักมาตรฐานที่จะทำให้เกิดโครงสร้างของโปรแกรมประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าสนใจ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าประกอบ 3 ส่วน ในการศึกษาโครงสร้างของหลักสูตรคือ หัวข้อเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ศิลป์ การเรียน และการปฐมนิเทศในวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ นักเรียนที่เรียนประวัติศาสตร์ศิลป์ ตามแนวทางการศึกษา คือ เริ่มต้นจากการศึกษาเรื่องของประวัติศาสตร์และการเรียนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของประวัติศาสตร์ศิลป์ ต่อเนื่องด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์กับการวิจารณ์ของนักประวัติศาสตร์ และรวมไปถึงการสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ส่วนใหญ่ค่อนข้างจะเชื่อตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการค้นคว้าของนักเรียนที่นำมาใช้ในการอ้างอิงต่าง ๆ สรุปได้ว่าทิศทางของการจัดหลักสูตรจะประกอบไปด้วย การเลือกเนื้อหาวิชา และการจัดลำดับเนื้อหาวิชา โดยในการเลือกเนื้อหาวิชาจะคำนึงถึง คุณค่าของเนื้อหาวิชา ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนและความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะมีการจัดลำดับเนื้อหา โดยคำนึงถึงสิ่งที่จำเป็นเบื้องต้น การเรียนรู้เนื้อหาทั้งหมดหรือการเน้นเป็นส่วน ๆ และความยากง่าย ซึ่งทิศทางของการจัดหลักสูตรดังกล่าวนี้ยึดหลัก 5 ประการคือ การค้นคว้าเลือกสรร การสรุปใจความ การจัดเนื้อหาให้เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ผู้ปฏิบัติการ การลำดับเนื้อหา ซึ่งจะได้ผลเป็นโปรแกรมของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ศิลป์ที่น่าสนใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มาร์ติน (Martin, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบแนวคิดสำหรับการศึกษาวิชาออกแบบ โดยได้เสนอรูปแบบขึ้นมาเพื่อพัฒนาหลักสูตรวิชาออกแบบสภาพแวดล้อมการวิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสารอ้างอิงประวัติการพัฒนาการศึกษาวิชาออกแบบในสหรัฐอเมริกา จากระบบการแยกประเภทที่พบในเอกสารดังกล่าว จะช่วยให้ผู้เรียนที่ตั้งใจจะเป็นนักออกแบบในอนาคต ได้มีความรู้กว้างขวางในประเด็นต่าง ๆ ขึ้นต่อมาเป็นการทดลองสร้างรูปแบบ บนพื้นฐานทฤษฎีของ คาร์คัฟ (Carkhuff) ที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 ประการ คือ การสำรวจ การท

ความเข้าใจ และการลงมือกระทำพร้อมทั้งทฤษฎีของ บลูม (Bloom) ที่ช่วยเสริมความจำเป็นของรูปแบบ ซึ่งรูปแบบที่เสนอนี้ ประกอบด้วยมิติสัมพันธ์ 3 ประการ คือ หัวข้อเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม การแก้ปัญหาและโครงสร้าง การจัดระบบ สำหรับการประเมินรูปแบบ ทำได้โดยการนำไปทดลองสอน 2 รายวิชา ซึ่งการประเมินผลนี้กำหนดให้อยู่ในขอบข่าย 6 ประการ ได้แก่ ผู้สอน-สาขาวิชา ผู้เรียน-เนื้อหา การปฏิบัติ-ทฤษฎี ความยืดหยุ่น-ความเข้มงวด ความเป็นเอกภาพ-การแบ่งย่อย และ ความต่อเนื่อง-การตัดทอน รวมทั้งประเด็นเกี่ยวกับเครื่องมือสอยและบุคลากรสนับสนุนเป็นต้น ผลที่ได้รับจากการวิจัยนี้จะช่วยพัฒนาหลักสูตรวิชาออกแบบ อีกทั้งจะก่อให้เกิดโอกาสที่จะนำการวิจัยไปใช้ในการวิจัยวิเคราะห์ เพื่อพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมในอนาคต

โกสัย (Kosai 1985 : 24-66) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อสำรวจเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชา ความเข้าใจในศิลปะ ในกลุ่มวิทยาลัยครูในเขตอิสานใต้ 4 แห่ง ซึ่งการศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลจากนักศึกษาที่กำลังเรียนวิชาความเข้าใจในศิลปะจำนวน 226 คน และอาจารย์ผู้สอน 14 คน ผลการศึกษาพบว่าอาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดการเรียนการสอนวิชา ความเข้าใจในศิลปะมีปัญหาอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ปัญหาทางด้านเนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และประเมินผล และจากเหตุผลดังกล่าวมาจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้การเรียนการสอนวิชา ความเข้าใจในศิลปะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

วัตสัน (Watson 1987 : 543-a) ได้ทำการศึกษาวิจัยอนาคตตามระเบียบวิธีวิจัยเทคนิคเดลฟายในหัวข้อเรื่อง "การสอนออกแบบในปี 2000" (Teaching Design in the Year 2000 : A Modified Delphi Study of the Perceptions of Design Educators) ตามการรับรู้ของนักการศึกษาออกแบบในประเทศอเมริกา โดยที่วัตสันได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ

1. เพื่อทำนายว่าจะสอนวิชาออกแบบพื้นฐานอย่างไร ในปี ค.ศ.2000 เพื่อให้ผู้สอนเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า

2. เป็นเกณฑ์มาตรฐาน สำหรับการวิจัยแบบเดลฟาย เพราะว่าผู้สอนวิชาออกแบบแต่ละคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ กลุ่มประชากรที่เลือกมาเป็นผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยผู้สอนวิชาออกแบบจำนวน 28 คน ที่เลือกมาจาก 72 สถาบันในสหรัฐอเมริกา ที่มีการสอนวิชาออกแบบในระดับปริญญาตรี

คำถามในรอบแรกเป็นการให้ผู้เชี่ยวชาญทำนายว่า จะสอนวิชาออกแบบพื้นฐานอย่างไร ในปี ค.ศ.2000 ผลการตอบมี 4 หัวข้อสำคัญ ๆ คือ การแก้ปัญหาเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์ วิดีโอ และสื่อการสอน ในรอบที่ 2 เป็นการจัดหัวข้อต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่ รอบที่ 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินใจเกี่ยวกับหัวข้อเรื่องนั้น ๆ ผลการวิจัยทำให้ได้ลำดับหัวข้อ เนื้อหาสาระสำหรับการสอนออกแบบในอนาคตคือ ขอบข่ายเนื้อหาของ การสอนเกี่ยวกับกระบวนการแก้ปัญหา (Teaching the Problem Solving Process) ข้อคิดจากสิ่งที่มองเห็น (Visual Thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) คอมพิวเตอร์กราฟฟิก (Computer Graphics) นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าควรมีการประเมินผลและปรับปรุงวัตถุประสงค์และกิจกรรมในวิชาออกแบบพื้นฐาน ให้มีการเน้นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และนำเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์มาใช้

ทาวเวล (Powell , willa Dene , 1987 : 2921-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Home Economics Content in the Elementary School Curriculum : An Assessment of Scope,School Features and Teacher Characteristics เมื่อปี ค.ศ.1986 มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เพื่อทำการกำหนดขอบเขตของเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับเนื้อหาวิชาคหกรรมศาสตร์ ในระดับประถมศึกษา โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย 4 ข้อคือ

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขอบข่ายเนื้อหาวิชาคหกรรมศาสตร์กับในระดับต้นกับระดับกลาง
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ขอบข่ายเนื้อหาวิชาคหกรรมศาสตร์กับลักษณะสำคัญของโรงเรียน
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง เนื้อหาวิชาคหกรรมศาสตร์ความเปลี่ยนแปลงของการศึกษาเรื่องประชากร
4. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาคหกรรมศาสตร์กับคุณลักษณะของครู

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงแบบสอบถาม เพื่อใช้ในการสำรวจสัมภาษณ์ประชากรแล้วส่งทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนประจำตำบลที่ได้รับเลือก ภายในรัฐวอชิงตัน 45 โรงเรียนได้รับแบบสอบถามคืน 33 ชุด เป็นแบบสอบถามที่ใช้ได้ 30 ชุด

2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวน และใช้กระบวนการของเชฟเฟ (Scheffe') โดยใช้โปรแกรมคำนวณทางสถิติ SPSSX

ผลการวิจัยพบว่า มีเนื้อหารายวิชาคหกรรมศาสตร์ ที่ใช้สอนในระดับประถมศึกษา ระดับ 1-6 จำนวน 6 หัวข้อ มีนัยสำคัญในการสอนระดับกลางมากกว่าระดับต้น ครูระดับ 4 เน้นเรื่องผู้ประกอบการ การจัดการ และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมากกว่าครูระดับ 2 การสอนเนื้อหาวิชาระหว่างโรงเรียนที่อยู่ในแต่ละตำบล ไม่แตกต่างกัน ครูต้องการให้มีการปรับปรุงหน่วยกิตของวิชาคหกรรมศาสตร์ บางหน่วยการเรียน

กรีนสตรีท (Greenstreet , 1987) ศาสตราจารย์นักกฎหมายและสถาปนิกได้เสนอแนวคิดและวิธีการสอนวิชากฎหมาย และการประกอบอาชีพวิชาสถาปัตยกรรม ที่บูรณาการเข้าด้วยกันสู่หลักสูตรสถาปัตยกรรม ณ มหาวิทยาลัยคอนซิล-มิสวอดคี ซึ่งให้แนวคิดเกี่ยวกับผลของการสอนแบบบรรยายกับการสอนแบบให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจากสถานการณ์จำลองโดยเขาได้ใช้การสอนแบบบรรยาย และการสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติ ซึ่งในการจัดสัมมนาให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจากเหตุการณ์สมมุติ ระหว่างบริษัทและลูกค้า ทำให้พวกเขาได้ประสบกับเหตุการณ์ ปัญหา และการแก้ปัญหาในด้านกฎหมายการประกอบอาชีพ ตลอดจนการตลาด ทำให้ผู้เรียนเริ่มสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ถึงแม้เหตุการณ์สมมุตินี้จะประสบการณ์เพียงบางส่วนที่ยังไม่เพียงพอเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว แต่อย่างน้อยเขาเหล่านั้น ก็จะมีพื้นฐานความรู้ด้านกฎหมายและการประกอบวิชาชีพ ซึ่งจะช่วยให้เขาช่วยตัวเองได้ และเป็นประโยชน์แก่เขาในฐานะสมาชิกที่รู้งานของหน่วยงานนั้น ๆ

ฮอว์นเนอร์ (Homer ,1987 : 36-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง เนื้อหาวิชาคอมพิวเตอร์กราฟฟิก สำหรับการสอนการเขียนแบบวิศวกรรมในระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย (Curriculum content of Computer Graphics Courses for Teaching engineering Drawing on the College and University Levels) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดเนื้อหาวิชาคอมพิวเตอร์ กราฟฟิกขั้นพื้นฐานสำหรับการสอนการเขียนแบบวิศวกรรมในระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ขั้นตอนในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ในขั้นแรกจะเป็นการกำหนดกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลที่เป็นในขอบเขตของเรื่อง อุปกรณ์คอมพิวเตอร์กราฟฟิก การฝึกอบรม และเนื้อหาวิชา ซึ่งเตรียมไว้เป็นข้อมูลสำหรับการสำรวจโดยแบบสอบถาม ในขั้นที่สองจะเป็นการรวบรวมผลสรุปและข้อมูลเพื่อจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถาม ในขั้นที่สามแบบสอบถามจะถูกส่งไปยังวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยรวม 131 แห่ง และอีก 39 บริษัทที่ใช้คอมพิวเตอร์กราฟฟิก ที่จะช่วยเสริมในเรื่องของเทคโนโลยีการเขียนแบบ และการออกแบบ ในการสอนวิชาการเขียนแบบ เนื้อหาจะประกอบด้วย การเขียนภาพฉาย การเขียนภาพแสดงสามมิติ การเขียนภาพแสดงรายละเอียดและส่วนประกอบเนื้อหาวิชาสำหรับการสอนคอมพิวเตอร์

กราฟฟิก ควรจะรวมถึงวิธีดูแลและใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ทักษะพื้นฐานในการพิมพ์ดีด พื้นฐานการ
ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย